

Horák, Bohuslav

Islandia

In: Horák, Bohuslav. *Daniel Vetter a jeho "Islandia"*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1931, pp. [27]-68

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/118782>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

III.

„ISLANDIA.“

Bibliografie tekstů. — Dosavadní literatura o Islandii. — Diskuse o poměru tekstů Islandie. — Srovnání jejich tekstů. — Vzájemný poměr tří tekstů Islandie. — Předlohy Islandie. — Poznámky k vydání českého textu.

Vetter o své cestě na Island vydal později v Lešně spis s názvem *Islandia*, který v své první části (v německém vydání je označena jako *Vorrede*) obsahuje stručné vyličení jeho cesty, v druhé pak popis ostrova.

Islandii známe dnes ve čtyřech exemplářích: v českém rukopise a ve třech tiscích, jež chronologicky po sobě následují takto: vydání polské (1638), německé (1640) a české (1673).

Český rukopis je uložen v knihovně Národního musea v Praze (sign. V. G. 19). Má titul: *ISLANDIA aneb Krátké vypsanj Oltrowu Iflandu, wněmž wěcy diwne, a zwlafftuj, w kraginách těchto naffjch, newidane, očitě spatřiný, a některé od Obiwateluw Oltrowu toho hodnowěrných fliffaný y prawdiwě poznamenany.*

MDCXXXVIII.

Rukopis má rozměry 115×185 mm a 85 str. Bartoš jej klade na rozhraní 18. a 19. stol.¹. Na stránce bývá 16—23 řádků (většinou 18—22). Rukopis je psán nedbalým písmem, často jsou vynechána písmena i celá slova. Spis je věnován panu Karlovi Zahrádeckému z Zahrádek, panu Janovi Bořitovi z Budče a panu Janovi Vlkovi z Kvítkova. Na konci věnování je poznamenáno datum: z Leffna 4. Juní 1632.

Rukopis pochází z majetku sběratele Stentzsche.

Polský tisk z r. 1638 chová Instytut Ossolińskich ve Lvově.

¹ F. M. Bartoš, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze*, svazek I. V Praze 1926, str. 304, čís. 1644.

Knihovna chová také přepis téhož rukopisu z druhé poloviny 19. stol. (sign. IV, D 2). Bartoš, *Soupis I*, str. 197, čís. 1005.

ISLANDIA álbo Krotkie opisanie Wyspy Islandiy. Ná ktorey, co się kolwiek rzeczy Cudownych, niezwyčajnyeh, y w tech Krájách nászech nigdy nieslychányeh álbo ná oko widzieć / álbo teź od obywateloh teyže Wyspy luźdi wiary godnyeh / slyszec mogło / to wszystko tu prawdziwie jest poznáčono / á teraz nowo, k woli wszystkim práwým Krześcianom / ná dzielá ręku Pána Zastępow jáko pátrzac / ták y o nich slychác prágnęcym ná Swiátlo Wydano. W Lesznie Roku Pánskiego MDCXXXVIII.

Rozměry titulního listu jsou 128 × 158 mm. Název Islandia je vytištěn antikvou, ostatní frakturou, tisk má kustody. Text je rozdělen na 15 kapitol, označených římskými číslicemi. Každá kapitola počíná černou iniciálkou. Předmluva má na první a druhé stránce ozdobnou lištu, na konci předmluvy je ozdůbka. Strana A je opatřena ozdobnou lištou, na straně B je na konci tisku ozdůbka. Strana B 4' je opatřena opět ozdobnou lištou. Kniha obsahuje celkem 56 stran. Prvních 8 stran je nestránkováno, listy A—F 4 jsou současně stránkovány od strany 1—48. Poslední strana je vysázena menším písmem. Kniha je věnována panu Hieronymovi Radomickému z Radomicka, vojvodovi inowrocławskému, starostovi vschovskému a pánům Martinovi a Kazimírovi Radomickým z Radomicka, vojvodům inowrocławským. Věnování je datováno: Z Leszna 20. Januarij, Roku Pánskiego 1638.

Německý tisk z r. 1640 chová královská bibliotéka v Kodani.

ISLANDIA Oder Kurze beschreibung der Insel Geyßland: darinnen etliche wunderbare vnd sonderbare dinge / so in diesen vnsern ländern nicht gesehen werden / augenscheinlich zu sehen / vnd etliche so von glaubwürdigen Inwohnern solcher Insel gehöret / vnd warhafftig sind aufgezeichnet worden: Allen rechten Christen / welche Gottes wercke anzuschauen vnd von denselben zuhören begirig sind / jeho von neuem an tag gegeben: Durch DANIELEM VETTERVM Leucopol: Moravum. Im Jahr 1640.

Titul je v rámci 17. stol. Rozměry titulního listu jsou 140 × 173 mm, u rámce jsou tyto rozměry 115 × 160 mm. Název Islandia je vytištěn antikvou, ostatní frakturou. Tisk má kustody. Každá kapitola počíná černou iniciálkou. Předmluva má ozdobnou lištu, stilisované květy. Na straně C, kde předmluva končí, je ozdůbka. Strana C 1' je opatřena ozdobnou lištou. Od strany C 1

opakuji se při kapitolách ozdůbky žaludové. Na konci tisku je závěrečná ozdůbka. Kniha obsahuje celkem 22 nestránkovaných listů (list A 1–A 2, B 1–4, C 1–4, D 1–4, E 1–4, F 1–4). Je věnována členům Collegii a Convivii Musici v Zahani. Věnování je datováno: Liffaw den 10. Septemb: 1640.

Český tisk z r. 1673 je uložen v knihovně Národního musea v Praze (sign. 29 G 4. st. tisk).

Islandia, Aneb Krátké Wypřánj Oftrowu Iflandu / w němž wěcy diwné / a Zwláfftnj, w Kraginách těchto naffjeh newjdané / očitě spatřeny / a některé od Obywatelůw Ostrowu toho hodnowěrných flyffány / y prawdiwě poznamenánj gfau. Wífem prawým Křeftianům na Skutky BOži hleděti / tak y o nich flyffeti žádóftiwým / opět na Swětlo zafe wydané. Sepřaná od Danyele Fettera A W Praze Od Danyele Michálka wtyřtřténé / 1673.

Rozměry titulního listu jsou 85 × 140 mm. Název Islandia je vytištěn antikvou, ostatní frakturou. Kapitoly počínají černými iniciálkami. Kniha má 32 nestránkovaných listů (A–D 8). Tisk je opatřen kustody. Listy D 6, 7, 8 jsou sázeny menším tiskem, aby se obsah vešel do archu.

První záznam o Islandii čteme u Regenvolseia v životopisných datech o Dan. Vetrovi: Edidit descriptionem insulae Islandiae... (Systema Historico-chronol. Trajecti ad Rhenum 1652, p. 337.)

O několik let později (r. 1666) děje se zmínka o německém vydání Islandie v díle Th. Thorlákssona: Obtulerunt se non ita pridem pagellae quaedam de Islandia, Germanico idiomate in lucem emissae a Daniele quodam Wettero... (Dissertatio chorografico-historica de Islandia. Wittebergae 1666 ed. tertia 1690, thesis IV, par. 9)².

O českém tisku z roku 1673 první zprávu podal J. Dobrovský v své kritice Jungmannovy Historie Lit. české, již pak Fr. Palacký uveřejnil též česky v Č. Č. M. Mezi jmény, jež u Jungmanna chybějí, uvádí Dobrovský: Daniel Vetter, dessen Beschreibung von Island 1673 herauskam. (Jahrbücher der Literatur. Wien 1827, 37. Bd. [Januar, Februar, März], str. 39; Fr. Palacký v Č. Č. M. 1827, roč. I, svazek 2, str. 147).

Jungmann pak zaznamenal v druhém vydání své Historie

² Citováno podle E. Waltra (Xen. Prag. str. 222).

literatury české (1849) v oddělení IV, čís. 663, str. 164: Wypsaní krátké ostrowa Islandu od r. 1613. Rkp. přepsaný od Augustina Streyce Kutnohorského w Žitawě 1701. w 12 (u p. Blechy)³.

Na základě těchto údajů sestavil J. Jireček (Rukověť II. 249) svůj knihopisný přehled, k němuž připojil poznámku: „Žeby 1613 byl rok prvotného sepsání, zdá se býti omylem; podobněji čísti třeba snad 1631.“

První výslovnou zmínku o polském tisku má asi Michał Wiszniewski: Vetterus Daniel wydał: Islandyi opisanie w Lesznie roku 1638. 4. (Hist. lit. pol. Tom. VII. W Krakowie 1845. str. 563.) Jí byl na Vetrův cestopis upozorněn E. Thorson. Thorson zaznamenal (Annaler str. 256) úplné znění titulního listu a na str. 252 podal bibliografický popis polského vydání.

K. Estreicher má o něm tento záznam: Vetter Daniel. Islandya albo opisanie wyspy, ded. Hier. i Kaz. Radomickim. Lwów⁴. (Bibliografia Polska. Część II. Tom. I. Ogólnego Zbioru Tom. VIII. Kraków 1882, str. 226.)

České vydání z roku 1673 otiskl v moderním přepisu Č. Zíbrt v 27. roč. Světozora (1893): Neznámý cestopis staročeský. Zpráva o Vetterově spisku „Islandia“ vyd. v Praze r. 1673 a jeho otisk str. 555, 558, 567—68, 570, 583, 591, 594, 603—605, 618—619. Zvláštní otisk tohoto článku vyšel s názvem: Daniel Fetter, Islandia aneb krátké vypsání ostrowa Islandu, vytištěné od Daniele Michálka v Praze 1673 vydává Č. Zíbrt. Praha 1894. Otisk ze Světozora 1893. 41 str.

Nedlouho potom byl při novém katalogisování rukopisného oddělení musejní knihovny v Praze nalezen český rukopis Islandie⁵

³ O Blechově sbírce srov. článek Truhlářův, List z martyrologia českých knih. Lumír, roč. VII, 1879, str. 142 a d.

Podle domněnky dra J. Volfa pochází Jungmannův údaj od Hanky. Je možné, že rukopis knihovny Nár. musea je přepis rukopisu žitavského.

⁴ Omyl, že Islandia byla vydána ve Lvově (místo v Lešně), přešel z Estreichovy bibliografie také do naší literatury. Srov. Waltrův článek (Xen. Prag, str. 205).

⁵ Č. Zíbrt v Č. Č. H. I, 1895, str. 119. Tento rukopis byl však již katalogisován Hankou, jenž jej opatřil v rukopisném místním katalogu (asi v letech 1843—50) značkou 4H8. Přesný jeho titul zaznamenal podle zprávy Hankovy též E. M. Thorson (Annaler 1858, str. 254).

a roku 1896 podal J. C. Poestion, své doby známý znalec islandštiny, zprávu o německém vydání Vetrova cestopisu (z roku 1640), které bylo nedávno před tím získáno královskou bibliotékou v Kodani⁶.

Všechny známé texty Islandie zaznamenala pak Zibrtova Bibliografie České Historie. Díl IV. V Praze 1907, str. 160, čís. 2898—2901⁷.

Byli to především severští učenci, kteří se zajímali o obsah Vetrovy Islandie. První, kdo se jím zabýval, byl Sigurd Jónasson. K dánskému překladu, pořízenému M. Thorsonem⁸ podle polského vydání Islandie, připojil obšírný komentář⁹. S obsahem jeho výkladů seznamuje nyní velmi podrobně E. Walter¹⁰.

Důkladné ocenění Islandie podal pak Thorvald Thoroddsen, své doby nejlepší znalec Islandu, v druhém svazku svého díla Landfraedissaga Islands, jehož první dva svazky vyšly také v německém překladě Augusta Gebhardta¹¹. Thoroddsenův úsudek o práci Streycově (toho jména užívá Thoroddsen pro autora Islandie) vyznívá velmi příznivě. Islandie je podle Thoroddsena dílo namnoze vynikající a nejlepší z těch, jež byla v 17. stol. o Islandu napsána mimo Skandinávii¹². Daleko vyniká nade všechny ostatní popisy a cestopisy té doby. Obsahuje sice také mnoho nesmyslných věcí, než jsou to vesměs takové, ve které se tehdy všeobecně věřilo. Streyc na své cestě dobře pozoroval a získal hojně zprávy o islandských poměrech. Něčemu sice neporozuměl, také nezachoval některých věcí věrně v paměti, ale zajisté podal své líčení tak pravdivě, jak jen dovedl. Kde v jeho cestopise běží o chyby nebo o pověry, prýští tyto hlavně ze starších spisů. Podle Thoroddsena napsal Streyc svoji knihu původně asi česky a přeložil ji později, když se byl usadil v Lešně, do polštiny¹³.

⁶ Prager Zeitung 1896, Nr. 178 z 5. srpna. Č. Zibrť v Č. Č. H. I. 1895, str. 120.

⁷ Při českém rukopise č. 2898 je tu mylně uveden rok 1637 (místo 1638).

⁸ Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, 1858, str. 251—298.

⁹ Tamtéž, str. 298—321.

¹⁰ E. Walter, Xen. Prag., str. 208—221. Sigurd Jónasson není Vetrovi v své poněkud jednostranné kritice ve všem práv. V té věci mohou odkázati na výstižné poznámky Waltrovy.

¹¹ Th. Thoroddsen, Gesch., str. 205—219.

¹² Thoroddsen, na u. m., str. 205.

¹³ Gesch. II, str. 218/19.

Otázkou, v jakém jazyce byla Islandie původně sepsána a jaký je vzájemný poměr jejího českého a polského vydání, pohnul nedávno před tím Zibrť. Vycházejí z poznámky na titulním listě českého tisku (z r. 1673), že vypsání to je „opět na světlo zase vydané“ a dovolávaje se polonismů v českém textu, vyslovil Zibrť domněnku, že český text měl za předlohu polské vydání, které vyšlo dříve. Podle Zibrťova mínění projevuje se v některých odchylkách českého vydání „neodolatelny vliv polského ovzduší, v němž Vetterus žil“¹⁴.

Zibrťův názor o poměru českého a polského textu Islandie (že totiž Vetter svůj cestopis napsal původně polsky a že české vydání jeho je složeno podle polského), nalezl kritika a odpůrce v F. Krčkoví, který v této otázce zaujal stanovisko právě opačné k onomu, jehož hájil Zibrť. Krček¹⁵ v recenzi Zibrťova vydání srovnal vydání české (z r. 1673) s polským (z r. 1638) a uvedl doplňky, které má polský text proti českému. Mimo věnování věvodům Radomickým jsou tu i některé dodatky věcné. Proti Zibrťovu mínění svědčí též různé obraty a výrazy, takřka doslova z českého textu převzaté. Krček míní, že Vetter napsal popis své cesty původně česky a teprve později vydal jej polsky ve volném překladu, doplňuje jej jednotlivostmi, na něž si vzpomněl, nebo takovými, které mohly zajímat polské čtenáře. Naopak zase odpadá v polském textu výklad o rašelině, který čteme v tisku českém. Kdyby byl Vetter svůj popis (osobliwy script), o němž se zmiňuje v úvodním věnování polského vydání, napsal původně polsky, bylo by se tak stalo nejdříve 19 let po jeho islandské cestě z r. 1613. Poznámce na titulním listě českého vydání z r. 1673 „opět na světlo zase vydané“ nelze přisoudit zvláštního významu, ježto také vydání polské, které je beze sporu první, má poznámku podobnou (nowo wydanego). Český vydavatel cestopisu chtěl prý tím jenom naznačit, že zná jiné vydání téhož spisu, totiž ono vydání polské z r. 1638. Domnělé polonismy, o nichž se Zibrť zmínil, neuváděje jich však přesněji, jsou podle Krčka jenom jazykové chyby, následek to dlouhého pobytu Vetterova v cizím prostředí.

¹⁴ Zibrť, *Islandia*, str. 6.

¹⁵ *Kwartalnik Historyczny* IX, 1895, str. 115—118.

Ale záhy potom byl v knihovně pražského zemského musea nalezen rukopis Vetterovy Islandie. Její úvodní věnování obsahuje poznámku, že Vetter vydal nedávno vypsání Islandu polským jazykem, čímž dal svým krajanům příčinu, že na něho naléhali, aby to učinil také v mateřském jazyku. Činí tak tedy nyní. — Po tomto nálezu hájil Zíbrt znovu a velmi důrazně svého stanoviska, že Vetter české vydání zpracoval na základě polského originálu¹⁶. Vetterovým přiznáním v českém rukopisu pokládal Zíbrt otázku tu nadobro za rozřešenu, ježto svoji původní domněnku mohl nyní nezvratně opřít o toto bezpečné svědectví. V dopise, zasláném Kwartalniku Histor. (IX, str. 412), napsal Zíbrt, že se mu podařilo v knihovně musejní nalézt „rękopis samego Fettera“.

Nebylo ovšem pro Krčka těžko dokázati, že nalezený rukopis autografem Vetterovým býti nemůže¹⁷. Je prostě nemožné, aby jím byl rukopis tak nedbale a spěšně psaný, obsahující množství věcných chyb i stilistických nedopatření, jež Krček uvedl. Z předmluvy k českému vydání neplyne, jak ukazuje Zíbrt, že Vetter přeložil polský tekst do češtiny¹⁸. Naopak je český rukopis Krčkovi novým dokladem pro to, že polský tekst je překladem českého. Český tisk (z r. 1673) a rukopis (nehledíc k zřejmým chybám písařským) se shodují úplně, ale Zíbrtův přetisk je na několika místech chybný. V rukopise se ozývá prý také různost písařova nářečí (v psaní mněl, zemně, temněř, musel) odehlyného od Vetrova. Ve srovnání s českým tiskem (z r. 1673) má rukopis také některá správnější čtení, jež se však nemohou zakládati na polském vydání z r. 1638.

Vzájemný poměr tří těchto tekstů posoudil pak Krček takto:

¹⁶ Č. Zíbrt, Napsal Daniel Vetter (Strejc) popis svojí cesty po Islandu nejdříve česky nebo polsky. Č. Č. H. I, 1895, str. 119—120. Kwartalnik Historyczny IX, 1895, str. 412.

¹⁷ Kwartalnik Historyczny X, 1896, str. 482—484.

¹⁸ Je tu však nepřesnost v Krčkově tvrzení. Zíbrt totiž původně nepsal, že by český tekst byl překladem polského, nýbrž „že česká kniha měla za předlohu vydání polské“ (Č. Č. H. I, 119), a že „Fetter opracował swe dziełko po czesku na podstawie polskiego oryginału“ (Kwart. Hist. IX, 412). V článku vyslém po polemice s Krčkem napsal Zíbrt ovšem, že podle názoru, kterého od počátku hájil, „byl cestopis Vetterův původně sepsán polsky a pak přeložen do češtiny“ (Č. Č. H. II, [1896], str. 385).

V rukopise se zachovalo, ovšem ne neporušené, první české vydání z roku 1638 (tento letopočet čteme totiž na titulním listě rukopisu). Novým, ale méně přesným vydáním jeho je tisk z r. 1673, na jehož titulním listu čtou se slova: opět na světlo vydané. Datum 1632, zaznamenané v úvodním věnování českého rukopisu, je snad písařskou chybou (místo 1638), ale Krček připustil také možnost pokládati je za věrohodné, v kterémžto případě bylo by nutno rozuměti slovům „nowo na światło wydano“ v polském textu tak, že předcházelo již jiné vydání polské (snad r. 1632), „po němž mělo záhy vyjítí vydání české, ale vyšlo teprve r. 1638 s nezměněnou předmluvou z r. 1632“.

R. 1896 uveřejnil J. C. Poestion ve zprávě o německém vydání *Islandie* (z r. 1640) její úvod v doslovném znění¹⁹. Poestionův úsudek o Vetrově cestopisu nebyl (snad vlivem úvah Sigurda Jónassona) právě příznivý, obsah jeho je prý značně vybájen²⁰. Současně zaujal vídeňský slavista Jos. Karásek v obšírném referátu o *Islandii* v *Pražských Novinách* určité stanovisko ve sporu, který byl veden o její vydání²¹. Karásek srovnal německý text *Islandie* s českým a měl dojem, že český text byl pořízen podle německého. Svědčily by prý o tom německé výrazy, zvláště odborné termíny námořnické, které zůstaly v českém vydání, dále pak výklad, že ostrov byl také někdy nazýván „Schneeland, vom Schnee, od sněhu“. Karásek podotkl, že by Čech v českém textu nevysvětloval jména Schneeland německým slovem a německou předložkou (vom Schnee), „nýbrž že překladatel se tu dal svěsti německou předlohou“. Ale sám hned dodal, že tu nejde vlastně o závažný důvod, ježto autor *Islandie* „byl úplně znalý němčiny, v níž i dovedl mysliti“. Podle Karáskova mínění *Islandie* „povstala v rukopise asi v témže roce česky, polsky a německy“, lze se však „domnívati, že text český, pocházející z r. 1632, je nejstarší, druhé že povstaly z něho“. Ale teprve srovnání všech tří textů umožní rozřešení celé otázky. Slova „opět na světlo zase vydané“ v českém tisku z r. 1673 jsou zbytečné hromadění synonym, obli-

¹⁹ Prager-Zeitung, 1896, čís. 178 z 5. srpna.

²⁰ Die ziemlich fabelhafte Reisebeschreibung Veters...

²¹ J. Karásek, *Islandia* Daniele Fettera. *Pražské Noviny*, 1896, čís. 178 z 5. srpna.

bené v 16. a 17. věku. Opakují se také ve vydání polském i v německém. Nemělo by se vlastně mluvit o překladech, nýbrž o zpracováních. Text Islandie, napsaný původně nejspíše česky, přeložil Vetter snad za pomoci rodilého Poláka a Němce „podle duchu každé řeči do polštiny a němčiny“.

Vylíčenou diskusi a hlediska těch, kdož se jí zúčastnili, stručně nastínil Č. Zíbrt v článku „Ještě o Islandii Dan. Fettera“²².

V poslední době byly Islandii věnovány dvě další studie, Vonkova²³ a Waltrova²⁴. Vonkův článek je myšlen jako příspěvek k řešení otázky „zda datum, jež se čte na titulní stránce nejstaršího známého vydání Islandie, totiž „1613“, není omyl tiskařský, jak vykládá Jireček, jež chce čísti správněji „1631“, či má-li se opravdu vročení ono čísti 1613“. Vonka došel pak k výsledku, „že můžeme považovati označení ze ztraceného prvního vydání Islandie „1613“ za chybu tiskařskou, kterouž sluší správně čísti „r. 1631“.

Ale pochybuji, že by se byl Vonka dostatečně obeznámil s bibliografií Vetrovy Islandie a že by byl sám nahlédl do jejího rukopisného textu. Bylo by mu pak sotva ušlo, že u Jirečka běží o omyl, ježto při roce 1613 nejde vůbec o vydání Islandie, nýbrž o rok, kdy Vetter na ostrově byl²⁵.

Waltrovo pojednání obsahuje obšírné výtahy z těžko přístupných spisů severských autorů, zvláště z komentáře, který napsal Sigurd Jónasson k Thorsonovu překladu Islandie. Waltrova práce je zároveň obhájením Vetrovým, a to obhájením velmi zdařilým. Pokud jde o datování českého textu Islandie a o jeho poměr k vydání polskému a německému, souhlasí Walter (přes různé pochybnosti, které patrně měl) s Vonkou, že české vydání lze spíše datovat k r. 1631 než k r. 1613, a s hlediskem, jak se Karásek díval na vzájemný poměr tří textů Islandie²⁶.

²² Č. Č. H. II, 1896, str. 385.

²³ R. Vonka, Daniel Strýček. Současník a spolupracovník Komenského. (Příspěvek k dějinám české literatury.) Věstník Pedagogický, roč. 1925, str. 169—171.

²⁴ E. Walter, Daniel Vetter „Islandia“. Xen. Prag. (Prag 1929), str. 200—232.

²⁵ Srov. též Krčkův referát o Zíbrtově vydání Islandie v Kwart. Histor. XI, 1895, str. 117.

²⁶ Xen. Prag., 206.

Výsledky své studie shrnul pak Walter ve dvou feuilletonech, v nichž seznamuje čtenáře též podrobně s obsahem Vetrova cestopisu²⁷.

* * *

Dosavadní diskusí o Islandii nebyl však určitěji stanoven ani časový pořad vydání českého a polského, ani vzájemný poměr jejich tří textů.

Slova, která čteme na titulním listu polského vydání Islandie (z r. 1638): „teraz nowo . . . na światło wydano“ svedla Krčka k domněnce, že snad tu jde o druhé vydání polského textu. Domněnka ta je mylná. Slovo „nowo“ na titulech polských knih znamená totiž vydání první, další vydání jsou označena slovem znowu. Za toto zjištění jsem díky zavázán panu dru K. Piekarskému, bibliotekáři Jagellonské knihovny v Krakově, jemuž děkuji i za doklady, které tu uvádím²⁸. Ostatně platí podle zprávy dra J. Volfa tento výklad také o českých tiscích.

²⁷ E. Walter, „Islania“ Daniele Strýčka. K česko-islandským stykům v minulosti. Československá Republika, roč. 251, 1930, čís. 201 (27. srpen) a čís. 202 (28. srpen).

²⁸ Příklady pro vydání první.

Připojená čísla jsou vzata z díla Theodora Wierzbowského, Bibliographia Polonica XV. ac XVI. saeculī. Varsoviae I, 1889 (obsahuje čís. 1—800). II, 1891 (čís. 801—2000), III. 1894 (čís. 2001—3200).

Postylla polska domowa, to jest kazanie... teraz nowo wydane. Krolewicz. A. Angezdecky, 1556, čís. 2300.

Jakub Wujek, Czysciec to jest... nauka... teraz nowo zebrana. Poznan, J. Wolrab, 1579, čís. 378.

Pawel Szczerbic, Ius municipale to jest prawo miejskie... nowo przełożone. Lwów, P. Szczerbic, 1581, čís. 405.

Jakub Wujek O hostwie Syna Božego... dowody nowo wydane. Kraków, A. Piotrkowczyk 1590, čís. 558.

Stanisław Sarnicki, Statuta... nowo zebrane. Kraków, Drukarnia Łazarzowa, 1594, čís. 605.

Příklady pro vydání nová.

Marcin Krowicki. Apologia więsza... teraz znowu drukowana. Wilno 1584. Estreicher, Bibl. Polska Tom. XX. (Stólecie XV—XVIII. Kraków 1905.) Str. 291—92.

Grzegorz z Żarnowca: Obrona Postylle... teraz... znowu drukowana. Wilno 1591. Estreicher, Bibl. Polska Tom. XVII. (Stólecie XV—XVIII. Kraków 1899.) Str. 444.

Stanisław Sudrowius, Katechism... teraz z nowu... wydany. Wilno 1600. (Wierzbowski čís. 3116.)

Existuje tedy jenom jedno polské vydání Islandie, totiž vydání z r. 1638. S tím úplně souhlasí závěr Vetrova úvodního věnování v českém rukopise: „O kterémž (totiž o ostrově Islandu) nedávno vypsání polským jazykem na světlo jsem vydal, a tím svým pánům krajanům k tomu příčinu dal, že na mne, abych to v mateřském jazyce učinil, dotírali. Činím tedy tak, a vydávaje jej“ . . .

České zpracování následovalo teprve po vydání polském, jež vyšlo v první polovině r. 1638 (úvodní věnování v polském textu je datováno 20. ledna, v českém 4. června). Na titulním listě českého textu je zaznamenán letopočet MDCXXXVIII, který české zpracování datuje do téhož roku, v němž vyšlo nedlouho předtím vydání polské. Podobá se pravdě, že český text Islandie byl skutečně vydán tiskem. Poukazuje na to citovaný výrok Vetrův, že vydává svůj popis²⁹. Český tisk z r. 1638 je dnes neznám. Náhradou za něj jest jenom opis, a to opis psaný velmi nedbale. Má-li český rukopis při dni svého věnování letopočet 1632, je to jistě chyba (místo 1638), jež jde na vrub písařův.

České vydání z roku 1673 je v podstatě otisk staršího textu (z r. 1638), ale bez úvodního věnování a s některými úchytkami.

Vetter rozmlouval ve Volštejně a v Choběnicích o Islandě s vévodou Hieronymem Radomickým z Radomicka, který se o ostrov velmi zajímal. O tom, co na Islandě viděl, učinil si Vetter poznámky a tento „osobliwy script“ vydal pak na žádost některých známých tiskem. Je to polské vydání Islandie z r. 1638. Když vyšlo, vyhověl Vetter žádosti svých českých krajanů a zpracoval spis též česky. Konečně vypravoval Vetter o Islandu v Zahání a z tamního collegium et convivium musicum vyšel popud k německému vydání spisu³⁰.

Jak se mají k sobě texty těchto tří zpracování Islandie?

Polský text liší se od ostatních tím, že jenom v něm jsou kapitoly číslovány. Srovnání pak obou textů, pocházejících z téhož roku, polského a českého, poskytuje tento obraz. Na rozdíl od českého

²⁹ Ale úplně jistoty v té věci není, ježto je možno, že text k tisku úplně připravený zůstal nevydán. Komise pro vydání nového Jungmanna vý-tisk z r. 1638 dosud nezjistila.

³⁰ Viz konec úvodních věnování tří textů Islandie.

(str. 75 a také od německého, l. B 1) textu, kde se setkání s námořními lupiči uvádí druhého dne po vyplutí z Brém, udává polský text (str. 2), že se tak stalo: zaraz trzeciego dnia. Jenom v polském textu (str. 23) čteme, že nejdější den na Islandu trvá dziesięć niedziel, v českém (str. 85) a německém (l. C 4') je 16 neděl.

Český text obsahuje tato místa, která v polském chybějí: str. 80. U toho kupce zdržovali sme se v Islandu ještě za tři dni; potom v čtvrtý den do lodi sme vstoupili a od břehu na moře se pustili.

str. 86. Torf jest země černá, mastná, v kusích co cihly; ta když se na slunci vysuší, hoří jako dříví; když se rozhoří, znamenité teplo od sebe vydává, z něhož uhlí, když se dobře do popela zahrabe, do druhého i třetího dne trvá.

str. 93. Řemeslníků tolikéz žádných není, kteříž by něco uměli a, jakž by náleželo, udělali³¹.

V polském vydání čteme na stránce 3. a 4. některé údaje, které české líčení neobsahuje, ale obdobné vypravování jako polský text má také německý. Na srovnání kladu vedle sebe znění všech tří textů.

<p>str. 76. K tomu jeden z pomocníků jeho, jenž jen den a dvě noci toliko stonal, na šífě umřel; kteréhož hned na vrch šífu vytáhli a do truhly zabezdili, chtějíc jej</p>	<p>str. 3. až na koniec y jeden z jego pomagajacych / choc dzien telko a dwie nocy chorował / z tym Swiatem się nagle (bo chodzieł y robiel co trzeba)</p>	<p>l. B 1'. Darzu einer von seinen gehüllfen / der nur einen tag und zwo nacht kranck gewesen / vnd alß er hienauf auffs Schiff in die luft steigen</p>
--	--	---

³¹ Německý text se na těchto místech shoduje s textem českým:

l. B 4': Bey diesem Kauffmann verweilten wir vns noch in Eyßland drey tage lang / den vierten tag hernach giengen wir zu schiff / vnd vom vfer liessen wir vns aufs meer.

l. D 1: Torf ist eine schwartze / feiste erde / welche man wie Zigel in stücke hauet / vnd wenn man sie an der sonnen dörret / so brennet sie wie holtz / vnd wenn sie entbrent / gibt sie eine feine wärme von sich / davon die kohlen / wenn man sie wol in die asche einscharret / wehren biß auf den andern und dritten tag.

l. E 2': es hat auch da keine handwerckslente / welche etwas könnten / vnd wie sichs gebürete, machen.

rádi někam k břehu přivéztí a pochovati; čehož však dověsti nemohli. Nebo moře tudíž a hned ten den bouřiti se počalo: vítr odporný odtud, kamž sme se plaviti měli, tak násilně vál, že znamenitou bouři na moři způsobil. V ten čas nechtějíc, abychom zase zpátkem hnáni byli, divně sem i tam za čtyři dni a tři noci lavirovati, to jest sem i tam bokem plaviti a točiti se museli. Když se pak moře upokojiti nechtělo a my vždy s tím mrtvým nikdež k břehu připlouti sme nemohli, spustili sme jej po provazích do moře. Kam jej vítr zanesl, nevíme: než take za to máme, žeť jej dřív tři hodin někde na břeh (kterýž však ještě šesti i víc mil od nás vzdáli byl) vyvrhl.

rozstał / tak że smy ledwo postrzedz mogli jesli żywabo umarły beż / bo się przecię jako podrabi na gore isć poczan, trzymał y mocnie stojał / ale już bez dusze y jako drewno zkościały / ktoregozaraznawierzch okrętu wyciągniono / y w trunnie zabito chcąc go z chęcią kędy do brzegu zawieść y ucziwie pogrześć / do czego jednak im przysć nie mogło: Morze bowiem natychmiast zaraz powstawać poczęno / y wiatr prze-(str. 4) ciwny z tąd do kadesmy jachali / tak potężnie wiać że wielką nawałnością wszystko morze poruszono było. Tu my nie chcąc / że by nas na zad wiatr gnać miał / dziwnie przez cztery dni y cztery noc y obracać y kręcicicsmy się musieli: Wszakże gdy się przecię morze uciszyć nie chciało / a my z martwym onym nikędy do brzegu przystąpić nie

und gehen wolte / ist er nieder gefallen / vnd also bald in dem augenblick im Schiff gestorben. Welchen sie bald herauß gezogen oben aufs Schiff vnd in sarck geleget / wolten gerne irgend zum Port ankommen und ihn begraben; aber sie kondten solches nicht zu wege bringen. Denn die See fieng an bald an demselben tag vngestüm zu sein / ein wiederwertiger wind / von dannen da wir hinschiffen solten / bließ so starck / daß er ein grosses vngestüm im Meer erweckete. In solcher zeit / weil wir nicht wolten wieder zurück getrieben sein / musten wir 4 tage / vnd 3 nacht lavieren / das ist / hin und her seitwärts segeln vnd schiffen. Weil sich aber das meer nicht stillen wolte / vnd wir mit dem todten cörper nirgend ans vfer an treiben konten / haben wir ihn hinunder auf seilen ins Meer gelas-

mogąc / spuszczaliśmy go po linach do morza / gdzie, kędy go wiatr zaniósł / nie wiemy / rozumiemy jednak / że go przędzey niż we trzech godzinach / kędykolwiek na brzeg (ktory więcey niż na sześć mil od nas był) wyrzucił / między tym jednak / gdyśmy tak o nim rozmawiając dobrą chwilę jachali / aliści on tuż nie daleko nas / widzieliśmy / znowu za nami w trunnie płynie / czemu gdyśmy my się barzo dziwowali (bo przeciwko wiatru było) tedy on trup kilka razy się do koła na wodzie zatoczywszy, precz zasię na zad od nas płynął.

sen / vnd nachgesehen wo ihn der Wind hin (B 2) geführet. Darnach haben wir gebetet / Gott dem Herren für seinen schutz gedancket / vnd umb fernern beystand gebetten. Alß wir vom gebet aufgestanden / haben wir ihn nicht mehr gesehen. Vnter dessen alß wir von ihm geredet / siehe / so schwamm er wieder (gegen dem wind) hinder vns her / vnd kam nahe ans schiff / wendete sich dreymal rund herum b / vnd dann ihm der wind vnd jaget ihn zum lande / wo er ihn hingbracht / wissen wir nicht; sondern halten dafür / daß er ehe drey stunden fürvber an den Port (welcher noch 6 meilen vnd drüber von vns abgelegen) ist außgeworffen worden.

Jenom polský tekst zahajuje popis Vetrovy cesty do vnitrozemi Islandu větou (str. 5): Tym czasem umysleliśmy niektorzy daliey na tę wyspę / się przechodzić / y co też tam wzdly jest, takiego obaczyć.

V českém i v německém vydání tato věta chybí.

Velmi často se znění polského a českého textu zcela nekryje. Vypravování v polském textu bývá namnoze obsírnější, zároveň však také rozvláčnější. Nelze tu vypočítati všech úchylek a není to ani nutné. Uvedu tyto příklady³².

str. 76. vsazení byli každý z nich jeden po druhém na provaz, po skřípci třikráte do moře vpuštění a pohřžení, a když je z vody vytáhli, tedy myli jim hlavy mořskou vodou a provazem velikým ruky ztlouští je mydlili.

str. 77. Nebo od násilného větru, kterýž šífem tlačil, provazové velicí a tlustí, na nichž šíf upevněný byl, se trhali a v tom vítr silně hnal šíf na skálu velikou a vysokou tak daleko, že sme jen na maličké dohození od ní byli.

str. 5. Wsadzą każdego z nich osobno na powroz, a windą do gory podniozszy / trzykroć do morza wpuszczają y ponurzaią / a gdy ich z wody znowu wyciągną / myją im głowy wodą morską y liną jak ręka mięszszą mydlą.

str. 6. Abo wiem tak potężnie na okręt dowiewał y onym rzucał / że się na koniec liny barzo wielkie y mięszsze, na ktorych beł umocniony / targać musiały / ktore jak skoro puścieły / tak okręt od onego wiatru gwałtownego pognany / na jednę wielką y wysoką opokę wszytką mocą bieżał y tak daleko przyszedł / żeśmy już od niey daliey nie beli / telko coby mógł z ręki kamieniem docisnąć.

³² Pro srovnání s oběma texty (českým a polským) uvádím paralelní znění německého textu pod čarou.

1. B 2. Es wurde ein jeglicher auß den selben einer nach dem andern auf ein seyl gesetzt / vnd auf einer winde dreymal ins Meer gelassen und eingetaucht / alß sie aber wieder auß dem wasser außgezogen / haben Sie ilnen ihre häupter / mit seewasser gewaschen / vnd mit einem grossen seyl einer hand dicke an statt der seyffen / gerieben.

1. B 2'. Denn von dem starcken winde / welcher das schiff drang / sind die grossen und dicken seyle / mit welchen das schiff befestiget. war / zerrissen / der starcke wind aber jagte das schiff auff einn grossen vnd hohen felß so weit / daß wir hetten mit einem geringen wurff dahin erreichen können.

str. 77. ... a z toho nebezpečnosti s pomocí boží vyvázli.

str. 77. Dostali-li sme kdy koušek masa vařeného ...

str. 78. ... přes veliká bahna k víře téměř nepodobná.

str. 78. Ale pán Bůh, kterýž nejlépe nás povědom byl, jakým oumyslem sme se tam vypravili, nedopustil hejtmanu, aby nějak proti nám měl se zazliti, ovšem pak chtít škoditi, nýbrž naklonil jej k tomu, aby nám dobře učinil.

str. 78. ... vypraviti téměř nelze.

str. 79. ... že se ne po vůli, ale proti vůli jeho vše dalo. I v tom boží nás opatrování bylo.

str. 7. ... z onego Niebezpieczeństwa wybrnęli.

str. 7. Ježelismy kiedy sztuczki mięsa warzonego abo ryby dostali.

str. 8. ... na Cudownie wielkie bagniska / żeby podobno drugi temu nie wierzeł.

str. 8. Aleć pan Bog / ktory najlepiey wiadom beł jakąsmę się intencją (str. 9) na tę drogę beli wyprawili / nie dopuscił, aby President dla tych klatek onego człowieka zle serce przeciwko nam wziąć a dopieroż nam w czym zaszkozić miał: y owszem rychliey go do tego skłonił / żeby nam dobrze czynił.

str. 10. ... nie trudno się każdemu domyslić.

str. 10. ... že się nie wedle złey jego mysli z nami stało. Ale to wszystko na daremno beło: bo Pan Bog / ktorego y w tym znaczna się nad nami opatrność pokazała / inaczy mieć chciał.

1. B 2'. ... vnd sind mit Göttlicher hülffe solcher gefahr entrunnen.

1. B 3. Bekamen wir ja irgend ein stuck gekochtes fleisches /

1. B 3. ... vber grossen schier vnglaublichen marast /

1. B 3. Aber der Allerhöchste Gott / der am besten wuste was wir waren / vnd warumb wir dahin gezogen waren / ließ dem Hauptman nicht zu / daß er wieder vns hette sollen etwas vornehmen oder ja schaden wollen: ja er neiget sein hertz dahin / daß er vns wohlthäte.

1. B 3'. ... ist nicht auszusprechen.

1. B 3'. ... daß es nicht nach seinem / sondern wieder seinen willen ergangen were: Aber das war alles Gottes gnedige vorsorge für vns.

str. 79. Mezi jinými pokrmy dali nám maso hovězí, od roka odvařené a pod střechou ku potřebě zavěšené a chované. Nápodobné bylo k uzenému, ale žádné chuti v něm nebylo.

str. 79. Snidání dal dobré připraviti, s námi též snídal spolu i s svou manželkou, dítkami a přátely jinými, jej tehďáž navštěvujícími . . .

str. 79. ...do jiné páleného, do jiné mléka,

str. 80. Nebylo tu lze ani na vrch šífu vyjítí, nechtěl-li od vln zlit a skropen býti.

str. 11. Miedzy inszemi potrawami / dano nam też raz mięsa wołowego / ktore rok przed tym już uwarzone beło / a uwarzone nie przy ogniu w statku jakim / ale w cieplicach / ktore tam tak gorące mają / że się w nich warzyć może / takowe mięso oni pod dachem rozwiesiwszy, od potrzeby chowają / z tądze podobne jest wędzonemu mięsu / ale bez smaku wszelkiego nie inaczy jako sztukę powrozu gryzł.

str. 11. Sniadanie dobre kazał nagotować / ktorego nam też sam z Małżonką swą / z dziećkami y inszemi pokrewnemi swojemi pomagał.

str. 11. ... w czwartym Gorzałki a w piątym mleka /

str. 14. ... trudno tam beło y na wirzech okrętu wystąpić / aleśmy wszyscy na dole siedzieć musieli / chyba żeby beł kto chciał od Nawalności abo bydź zalany / abo dobrze polanym.

l. B 4. Unter andern speisen gaben sie vns auch Rindfleisch, so vor einem jahr gekocht worden / vnd vnter dem dache war es zur notturfft aufgehangen vnd behalten / welches sehr ähnlich war dem geräucherten fleisch / aber es war kein schmack darinnen.

l. B 4. Er ließ ein gut frustück zubereiten / aß auch selbst mit vns neben seinem Weibe / kindern vnd andern freunden / welche ihn damals besuchten . . .

l. B 4. ...im andern brandtwein / in einem andern aber milch.

l. B 4'. ...es konte auch niemand oben auf das schiff hinauf gehen / wo er nicht wolt von den Meereswellen begossen werden.

str. 81. Ze všeho však díka Pánu Bohu, jako že i toho nám bez ublížení zdraví našeho okusiti dal, . . .

str. 82. . . . na moře . . .

str. 82. Nazýván byl také někdy ostrov tento „Schneeland vom sne“, totiž od sněhu . . .

str. 82. Jakožto i léta 1613 od nás spatřino, že na svatého Jana, když u nás nejtepleji bývá, tam tak hrubě sníh přšel . . .

str. 83. Náboženství již od mnoha let Islandeři sou křesťanského a nyní lutheránského . . .

str. 84. Při užívání večere Páně způsob jiným jako i nám neobvyčejný zachovávají;

str. 84. Islandeři za vrchnost svou mají . . .

str. 15. Ze wszystkiego jednak tego dzięki Bogu / cale y zdrowo-smy wyszli.

str. 17. . . . na Morze umarźle . . .

str. 17. Przed laty tę Wyspę zwano Schneeland / od śniegu . . .

str. 17. . . . cosmy y my na ten czas, gdysmy tam byli widzieli / że na S. Jan / gdy u nás nagoręcey bywa / tam srogi Śnieg padał / . . .

str. 17. Religij abo Naboženstwa już od wielu lat Islanderowie Chrześcianskiego byli / ktore też jeszcze y teraz w Confeszyi Augszpurskiej trzymają

str. 19. Przy zażywaniu zas Wieczerzy Panskiej zwyczaj foremny mają / ktory się ani między nami ani między drugimi nie zachowuje:

str. 20. Islanderowie nawyższą po Bogu Zwierchnosć nad sobą mają . . .

1. C 1. Aber der Allmächtige sey für alles gelobet / daß er ohne verletzung vnsrer gesundheit vns solches hat erfahren lassen.

1. C 2. . . . aufs meer . . .

1. C 2. Diese Insul ist auch vorzeiten genant worden Schneeland / wegen des schnees, . . .

1. C 2. . . . wie wir auch solches selber da wir allda waren haben gesehen / daß auf Sanct. Johan des Taufers fest / wann es bey vns am wärmesten ist / dort also geschneyet hat / . . .

1. C 2. Die Eysländer sind von vielen jahren hero der Christlichen Religion zugethan / vnd zwar jetzt sind der Lutherischen . . .

1. C 3. Beym brauch des H. Abendmals haben sie diese vns vngewöhnliche weise.

1. C 3. Die Eybländer halten für ihre Oberkeit . . .

str. 85. Procházka v této rozpadlině jest jako mezi dvěma zdmi velmi veselá, pro šust, jenž se od vody té, kteráž tu z té skály spadá, do ní zaráží a zanáší, velmi libá.

str. 85. Takový soud když mají začítí, nejprvé práva čísti dají, kteráž dosti obšírná jsou, jichž všickni vůbec s uctivostí zvláštní poslouchati musejí a poslouchají.

str. 87. Zůstává od vrchu téměř až do polovice vždycky sněhem přikrytá.

str. 87. oheň aneb plamen...

str. 88. Mnoho jich tam někdy jde, ale ne všickni, kdož tam jdou, zase odtud se vracejí; nebo mnoho okolo hory té...

str. 21. ... przechadzka w tey rozsadlinie barzo mięła.

str. 22. Seym ten mając począć / w przod prawa swoje każą czytać / ktore dosyć długie są / a tych z wielką uczciwością wszyscy słuhać muszą y słuchają / toż dopiero Sądy się odprawują.

str. 24. ... to smy jednak na oko widzieli że od wierzchu aż do połowice niemal zawsze śniegiem jest nakryta.

str. 25. Ogien y piomien...

str. 27. Pod czas wiele się ich tam k oney Gorze zwykło przechodzić / ale nie wszyscy się z tey przechadzki wracają / bo okolo niey...

l. C 3' ...der spatzierring in dieser ausspreitung ist als zwischen zweyen mauren sehr lustig / vnd wegen des wassersturms / so aus dem fels herunter fleust / vnd da anstösset / sehr angenehm.

l. C 4. Wenn das gericht sol angefangen werden / so lassen sie erstlich ihre rechte vnd gesetze lesen / welche weitleufig gnug sind / welche sie alle mit sonderbarer ehrerbietung müssen anhören / vnd auch thun anhören.

l. D 1'. Derselbige bleibet von oben an fast biß an die helffte allzeit mit schnee bedeckt.

l. D 2. ...ein feur oder flamme...

l. D 2'. Bißweilen gehen ihr viel dahin: aber es kommen nicht alle von denselben wieder; Denn es sind vmb denselben berg her...

str. 88. ... mnozí též od oblud a příšer, kteréž se tam ve množství ukazují, předěsení bývají a v omdlení přicházejí,

str. 89. ... jak by mohl ujíti toho místa hrozného, bezbožným připravěného...

str. 89. ... z kusů nějakých hrozně velikých a mnohých...

str. 89. ... vodu všecku v něm vypálila a vysušila. Hlubokost pak tu okujinami svými aneb kamením vypáleným vyplnila.

str. 89. ... vody horké a vroucí...

str. 89. Maso toto všecko nechutné bývá, žádné chuti naprosto ani omastky v něm není.

str. 27. ... až nawet wiele ich też y od samego strachu przed obludami / ktorych się tam nie mało pokazuie / nie telko bez pamieci omdlewa / ...

str. 28. ... jakoby nieszczesnego / tego wiecznego potępienia / miesca uiść mogli / ...

str. 28. ... z nawiętszych dział...

str. 28. ... zaczym w onym jezierze zaraz wszytka woda wyschła y wygorzała / a głębokość zasię jego gruzem y kamieniem wygorzałym jest wypełniona y tak zostawa.

str. 29. ... wody barzo gorące y prawie jak ukrop, wrzące.

str. 29. Mięso to barzo / jakom już wyzey przypomniał jest nie smaczne, a zgoła, mamli tak po prostu powiedzieć / żadnego smaku w nim nie masz...

1. D 2'. ... viel werden auch von den gespensten vnd (D 3) vngethümen welche sich in grosser menge lassen sehen / erschrecket / vnd fallen in ohnmacht / ...

1. D 3. ... wie er möchte entgehen diesem solchen schrecklichen ort / welcher den gottlosen vorbereitet ist / ...

1. D 3. ... aus vberaus grossen und vielen stucken...

1. D 3'. ... alles wasser im see hat er ausgebrand vnd ausgetrucknet: die tieffe aber des sees hat er mit den ausgebrandten steinen erfüllet.

1. D 3'. ... warme vnd heisse wasser...

1. D 3'. Dasselbe fleisch aber ist sehr vnschmackhaftig / ist nicht viel dran zumbesten.

str. 89. Jiní do kotlíku vodu čerstvou lejí a maso do ní dají do té vroucí vody je vstavují a zavěšují, kteréž rovně tak vě, jako by při ohni vařeno bylo, a chut jeho lepší jest nežli toho, kteréž prostě do vody té horké dáno bývá.

str. 90. ...nebo ani ručnic, ani kuší k střelení a plašení jich nemají.

str. 91. ...sokolů bílých, kteříž od Engelderů lapaní a do rozličných zemí prodávani bývají.

str. 91. Mohou-li kdy a kde staré v děrách v hnízdech a na vejcích sedící zapadnouti, tedy toho učiní neopominou, než staré i s vejci vezmou, a domu přinesou a sobě to připraví, oboje to vaří a jedí.

str. 29. Niektorzy (30) zaś do kocielka wody zimney y świeżey nalawszy a mięso włożywszy / do oney gorącey wody y z kocielkiem je dawają y w niey tak głęboko coby się telko kocielek nie zalał wieszają / ktore tak własnie się też tam prędko uwarzy / jakoby je przy najlepszym ogniu postawieć a przecię już to tak tym sposobem uwarzone mięso / lepiej smakuie niż owo co je samo bez statku zadnego do oney gorącey wody dawają y w niey je warzą.

str. 31. ... a to nagorsza że tam ani Łukow / ani Rusznic / żeby je strzelano y piaszano, nie masz.

str. 32. Sokolów białych, ktore Angelezycy chwytają a do roznych Nacyi przedają.

str. 32 ... jeżeli też mogą y starych w gniazdzie załapic y tym nie przepuszczają / ale y z jaicy biorą / a do domu przyniozszy / oboje to gotują y za ucieszoną zwierzynę jedzą.

l. D 3'. Andere legen das fleisch in einen kessel / giessen frisch wasser drauf / hengen es also ins heisse wasser / welches eben so vfkochet / siedet / als wenn es beym feuer gekocht were / vnd hat einen bessern schmack / denn jenes fleisch / welches (D 4) schlecht hin ins heisse wasser gegeben wird.

l. D 4'. Dann sie haben keine büchsen oder armbrust / daß sie sie könten schiessen vnd vertreiben.

l. D 4'. ...weisse falcken / welche von den Engelländern gefangen vnd in vnterschiedene länder verkaufft werden.

l. E 1. Können sie aber die alten jemals vnd irgends so in löchern / in den nästern / vnd auf den eyern sitzend ertappen / vnterlassen sie solches nicht / sondern nemen die alten samt den eyern / bringen sie heim / bereiten sie zu / kochen vnd essen beydes.

str. 91. ... že hospod žádných nemají.

str. 91. ... leč blízko někam.

str. 92. ... aniž je mají z čeho dělati. Kamení sic mají hojnost, ale vápna žádného, ani jiných potřeb, nadto mistrů žádných, kteříž by co toho uměli.

str. 92. ... k nepohodlí lidem počestným jest...

str. 92. ... zvlášť bohatší...

str. 92. ... jiní prázdní běží a potom jiných břemena zase nésti musejí. Stanové, kteréž s sebou mají, obzvláštně mimo jiná nepohodlí, před nimiž se do nich skrývají, tak i k tomu jsou jim prospěšní, že v místech některých před komáry velikými do nich se scho-

str. 33 ... že u nich žádných Gościncow abo Karczem nie masz.

str. 33 ... chyba żeby nie daleko było.

str. 34 ... a też z czego by je robili / nie wiem / bo choc tam kamienia do- (35) statek mają / ale wapna y inszych do murowania narzędow prawie nie, a do tego y jednego rzemieślnika, który by to umiał / między nimi nie masz.

str. 35 ... z niewczasem bywa ludzi na tej Wyspie podroznych...

str. 35. ... osobliwie ci ktorzy są między nimi bogatszy...

str. 35 ... drugie zas bez ciężaru prozno idą / na ktorych z inszych kiedy się umorduią / ciężary y rzeczy one wszystkie składają / a tak przecię daliey jadą. Namioty te / ktore tak z sobą wożą / nad insze wczas y ten im pozytek przynoszą / że się do nich przed

l. E 1. ... daß sie nirgend keine herberge haben.

l. E 1. ... es sey dann gar nahe.

l. E 2. ... vnd haben auch nicht woraus sie sie könten machen; steine haben sie zwar gnug / aber keinen kalck / noch andere notturfft / auch keine Meister welche etwas davon könten machen.

l. E 2. ... eine grosse vnbequemigkeit den reisenden / ..

l. E 2. ... sonderlich die reich sind.

l. E 2. ... andere lauffen auch leer / vnd darnach müssen sie der andern last widerumb tragen. Der gezelte welche sie mit sich haben / insonderheit wegen anderer vnbequemigkeit / daß sie sich darunter verbergen / ist dieser nutz daß sie an etlichen orten sich können verhalten wegen der grossen mücken welche so häufig ankommen / als wenn man sie aus einem sack

vávají, jichž se tak mnoho hrne, jako by je z nějakého pytle na člověka sypal; před těmi se lépe schovati možné není, jako v stanicích, do nichž oni neletí. Zabloudí-li tam který, hned hledá, kudy by zase vyletěl. A toto nepohodlí nejspíše bývá na místech bahnitých.

Komarami wielkimi kryją / ktorých tam, tak się czasem wiele na człowieka garnie / jakoby je z miecha jakiego umyślnie kto wysypał: przed niemi nikt się lepiej skryć nie może / jako do tych namiotow / do ktorých oni nie leca / a iesi ktory zabłądzi / zaraz szuka ktorędyby zas wyleciał. Niewczas ten od tych komarow / narychliwy się trafia na miejscach bagnistych.

str. 93. ... jako u nás a jinde...

str. 36 ... jako tu u nas bytż może...

str. 93. ... v řekách zemí procházejících...

str. 36 ... w Rzekach...

str. 93. ... pěkně a bez všelikého porušení usychají.

str. 36 ... pięknie schną / a to bez wszelkiego naruszenia abo zśmierdzenia się / jako tu więc pospolicie bywa.

str. 94. ... podle způsobu jiných...

str. 37. ... według zwyczaju naszego...

str. 94. ... dělají punčochy, rukavice, sukno...

str. 38. ... punczochy / sukno... robią...

auf den menschen ausschüttete / vnd ist nicht möglich daß man sich besser für denselben verwahren kan / als in gezelten / darein sie nicht fliegen: verirret sich irgend eine mücke in dasselbe / suchet sie bald wie sie möchte wiederumb heraus fliegen: vnd solche vnbequemigkeit ist gemeinlich an (E 2') orten da marast sind.

l. E 2'. ...wie allhier bey vns vnd anderßwo...

l. E 2'. ...in bächen / so durch ihr land durchlauffen...

l. E 2'. ...hübsch vnd ohn alle versehrung abdörren.

l. E 3. ...nach andrer landes art...

l. E 3'. ...machen sie strümpfe / händschuch / tuch...

str. 94. ...plátno, sukno, provazy, klobouky, obuv, též dříví na lodky jejich a j., nebo toho všeho v zemi své nemají. Těch a takových věcí za ryby, máslo, špik a jiné věci své dostávají.

str. 94. ...než věci za věc dostávají.

str. 95. Pokudž pak koli u kupců jsou, potud od nich chováni bývají, jimž kupci dosti jísti a pítí dávají, ne s svou však škodou, nebo to sobě na nich dobře vynahražují.

str. 95. ...v některých šedesát sto, půldruhého sta a přes dvě stě lidí se nachází. Domy své všecko pod zemí mají, svrchu pěkným zeleným trávníkem přikryté, na něž se čistě volně vyléztí může, a nejurostlejší seno na nich mívají.

str. 38. ...takže plátno, sukno, powrozy, kapelusze, obuw jako tež y drzewo na Czołny ich / wszystkiego bowiem tego oni nie mają / y tak ci Kupcy na te rzeczy z niemi jako mogą handlują.

str. 39. ...ale rzecz za rzecz dawają.

str. 39. Więc poki u Kupcow z temi rzeczami swojemi się bawią / poty od nich strawowani y podeymowani bywają / gdysz im Kupcy pić y jeść dostatkem dawają / lecz nie z swoją szkodą / bo to zaś sobie w kupowaniu od nich towarow, dobrze nadgradzać umieją.

str. 39. ...przemieszkiwa osob sześćdziesiąt / w drugim sto / pułtorasta / ba y czasem dwiescie. Domy te swoje pod ziemią więc pospolicie mają darnami telko po wierzchu nakryte / z ktorych trawa slicznie zielona wyrasta / na ktorey się prawie dobrze kto chce wyspać y wyleżeć może / Siano tež z tąd napiękniesze zbierają.

l. E 3'. ...leinwad / tuch / stränge / hütte / schuhe / deßgleichen auch holtz zu ihren schifflein etc. denn alle solche sachen haben sie nicht in ihrem lande: bekommen aber solche dinge vor fische / butter / spicke vnd andere ihre sachen.

l. E 3'. ...sondern bekommen ein ding vmb's ander.

l. E 3'. So lang sie (E 4) aber bey den Kaufleuten sein / so lange werden sie auch von ihnen vnterhalten / welchen die kaufleute essen vnd trincken gnug geben / doch ohne ihren schaden: denn sie solches ihnen wohl wissen an ihnen zuerstaten.

l. E 4. ...befinden sich in die 60, 100, 150 ja wol vber 200 personen: Sie haben aber ihre häuser alle vnter der erden / oben sind sie mit schönen grünen plätzen bedecket / auf welche man gar bequem kan hinauf kriechen vnd haben auf denselben das schönste vnd beste hew.

str. 95. ... že máloco před ním celistvého zůstává.

str. 95. Tak se podobně stalo léta P. 1613 šesti osobám ...

str. 95. ... k jinému šifu se pustili a potom asi v míli od prudkého větru zachvácení byvše v kusy o skálu jsou roztrženi, takže je druhého dne po kusích na břehu mořském shledávati a zbirati museli. Mívají nebezpečnoství i šifové velici, na nichž kupci přijíždějí.

str. 96. A summou větrové největší, kteříž u nás bývají, ničímž se zdají býti proti větrům jejich.

str. 96. ... ovšem by moc vykonal...

str. 96. ... a to z příčin slušných, poněvadž těch věcí, kteréž v krajinách našich a našim podobných k vychování svému máme, oni nemají.

str. 40. ... iż przed niemi nie prawie w całości się ostać nie może.

str. 40. A toć się przytrafiło było szescią osobam ...

str. 40. ... do inszego okrętu się pusciely / a w tym od gwałtownego wiatru y z łódką porwani / w kęsy się o opokę poroztręcali / tak iż ich po sztukach drobnych na brzegu morskim zbierano. Od onych wiatrow y wielkie okręty nie raz w niebezpieczeństwie bywają / ...

str. 41. Poprostu, nawiętszy wiatr / jaki telko tu u nas bydź może / przeciwko onym wiatrom nie jest / ...

str. 41. ... dopierožby moc y potęgę jego znać było ...

str. 41. ... bo tych rzeczy / w ktore te nasze kraje obfitują jako y wiele inszych / do sustentacyi y zatrzymania człowieczego nie mają.

1. E 4. ... daß fast nichts vor ihnen kan gantz vnd fest bleiben.

1. E 4'. Also ist geschohen im jahr 1613 sechs Personen...

1. E 4'. ... zu einem andern grossen schiff / vnd darnach etwa ein meile wurden sie von einem vngestümmen wind ergriffen / vnd an einen fels in stücken zerschmettert / also daß man sie / des andern tages mit stücken am vfer des Meers muste zusammen lesen. Es pflegen auch grosse schiffe auf welchen die kaufleute ankommen in solcher gefahr zustehen.

1. E 4. In summa / die grössesten winde so bey vns zu sein pflegen / scheinen nichts zu sein gerechnet gegen ihren winden.

1. E 4'. ... wie viel würde er seine kraft beweisen / ..

1. F 1. vnd das aus billichen vrsachen / weil sie solche dinge / so wir in vnsern landen vnd die vnsern ähnlich sein zu vnserm auffenthalt haben sie aber nicht.

str. 96. Předce však oni dobro-
myslní jsou a veselí...

str. 96. ... může toho potvrditi
každý...

str. 97. zvlášť při nápojích, jichž
mnoho od kupcův berou, však
neprodlévají s nimi...

str. 97. ... jimž zde obcovati a
poddánu býti musíme...

str. 97. ... nebo poddaností, robo-
tami ani platy nějak velikými a
nesnesitelnými obtížení nejsou.

str. 97. ... takže v malé chvíli
rybář mnoho jich sobě nashro-
mážditi může.

str. 97. ... než, chtějí-li... tedy se
musejí...

str. 97. ... mající před sebou jinou
skálu širokou k oltáři nápodob-
nou, takže, když se zdaleka na

str. 41. A przecież oni jednak do-
brey myśli są / ...

str. 42. ... tedy przyznać to musi
každy /

str. 42. ... osobliwie w dobrym
się napijaniu: lubo wiele trunkow
rozmaitych od Kupcow bijorą /

str. 42. ... ktorým tu u nas ludzie
podległemi bydź muszą /

str. 42. ... abowiem, ani o pod-
danstwie / ani o Czynszach / ani
o robocie wielkiey coby jey łac-
nie sprostać nie mogli / nie nie
wiedzą.

str. 43. ... tak iż za małą chvíle
wiele tego Rybak nazgromadzać
y z tąd się prawie dobrze zywic
może.

str. 44. ... jeśli chce tedy musi
się...

str. 44. ... przed którą zaś insza
szeroka a Ołtarzowi także po-
dobna stoi. To dwoię, temu co je

1. F 1. ... vnter dessen sie doch gutes muts vnd frölich /

1. F 1. ... so kan ein jeder diß bekrefftigen / ...

1. F 1' ... vnd sich auch mit einem trunck ergetzen / dessen sie viel von
den Kaufleuten nehmen / jedoch seumen sie sich mit lange damit / ...

1. F 1' ... welchen wir müssen vnterworffen sein /

1. F 1' ... denn mit vnterthänigkeit / mit frondiensten / oder mit grossen
vnd vnerträglichen zollen werden sie nicht beschweret.

1. F 1' ... daß in einer kleinen weile ein fischer gar viel kan zusammen
bringen.

1. F 2. ... sondern wollen sie... so müssen sie...

1. F 2. ... welcher vor sich hat einen andern breiten fels einem altar
ähnlich / also wenn man es von fern ansiehet: und weil diß alles wegen der
weite scheinet kleiner (F 2') zu sein / so istz nicht anders / als wenn warhaftig
ein Münch bey dem altar stünde oder knyete und Messe läse / ...

to hledí, a poněvadž se to vše pro dalekost menší býti zdá, nejinak to jest, než jako by opravdově mnich u oltáře stál aneb klečel a mši sloužil.

str. 98. ...že skála jest...

str. 98. ...jisto jest...

str. 98. ...nebo samy oči toliko jejich blyští se a k ohni podobné jsou.

str. 98. Nacházejí se pak velrybové pokolení dvojího, jedni většího, druzí menšího; a ti menší často se i do zátok dostávají s vystoupením moře.

str. 99. Ty, majíc na hřbetě dlouhé a velmi ostré špice, velrybům nemalou škodu a překážku činí, pod ně podbíhajíe a prudce sebou nahoru vyhazujíc, takže i rány škodlivé v břichu velrybovém dělají. Před nimiž utíkajíe velrybové, častokráte, aby jich jen zbýti mohli, i na břeh z vody se vyhazují.

nazbyt zdaleka widzi / nie inaczy się zda / telko jakby na prawdziwego Mnicha przy Ołtarzu abo stojącego abo kleczącego a Mszą odprawującego patrzył:

str. 44. ...že opoki są /

str. 44. ...wąpić nie potrzeba.

str. 45. ...abowiem same się im telko oczy w głowie świecą jak ognie.

str. 46. Krom tych znajduje się też tam jeszcze jeden rodzaj Wielorybow mniejszych / ktorzy więc częstokroć z Morza y do Odnog morskich przechodzą kiedy Morza przybywa.

str. 46. Bo mając na grzbiecie długie y srodze ostre bodźce / wielce Wielorybom szkodzą / a to gdy ich niemi / podpiłynawszy pod nie / kolą y szkodliwe nie raz / brzuchom Wielorybim rany zadawają / tak iż Wielorybowie przed niemi uciekając / częstokroć się y na brzeg z wody wyrzucają / byleby ich telko zbydż mogli.

1. F 2' ...daß es ein fels ist /...

1. F 2' ...vnd ist gewiß...

1. F 3' ...dann nur die augen allein gläntzen / schimmern vnd sind dem feuer gleich.

1. F 3. Es befinden sich aber wallfische zweyerley geschlechts / etliche sind einer grössern andere eines kleinern / vnd die kleinern kommen auch oft in die ausflösse wenn das meer austritt.

1. F 3. ...dieselben haben auf dem rücken lange und sehr scharffe spitzen / so den wallfischen nicht einen geringen schaden vnd verhindernis thun / in dem sie vnter sie vnterlaufen / vnd sie (F 3') geschwinde in die höhe

str. 99. Jiné opět ryby spatřují se ...

str. 99. ...rychle k břehu pospíchatí musejí ...

str. 99. Jiných ryb rozličných, větších i menších... mnoho.

str. 99. Tato potvora kdykoli se ukazuje, očekávají hned za tím Islandeři proměny nějaké, kteráž se v světě státi má. Před smrtí císaře Rudolfa též od mnohých vidína a spatřína byla.

str. 99. Druhá potvora spatřovaná bývá o třech hlavách, také velmi hrubá a náramně hrozná, kterouž podobně kdykoli uhlídají, hned za tím něco nového očekávají.

str. 100. ...raději se toho nechává, necht na tom připomenutém přestáno jest.

str. 46. Takže y insze ryby tam są ...

str. 46. ...co wskok do brzegu się pławią /

str. 46. Nuż y inszych jeszcze wiele ryb...

str. 47. Dziwowisko to ile się kroć pokaże /zawsze się za tym Islanderowie znaczney jakiey na Swiecie odmiany spodziewają: gdyż też takie Cudowisko tuż przed samą smiercią Cezarza Rudolpha /wiele ich tam widziało.

str. 47. Drugie Cudowisko bywa o trzech głowach widziane /też barzo wielkie y straszne /ktore także zawsze co nowego z sobą /gdy się pokaże, przynosi.

str. 48. ...wolałem zgoła zaniechać: teraz niech się tym baczny czytelnik kontentuje ...

werffen /also daß sie ihnen schädliche wunden in des wallfisches bauche machen: für welchen wann die wallfische flichen /geschiehet es oft damit sie nur von ihnen möchten befreyet sein /werffen sie sich selbst aus dem wasser ans vfer.

l. F 3'. Wiederumb werden andere fische gesehen /

l. F 3'. ...so müssen sie geschwinde zum vfer eylen /...

l. F 3'. Es befinden sich noch viel andere mancherley fisch grössere vn[d] kleine ...

l. F 3'. Diß Vngeheuer wenn es sich sehen lesset / so erwarten bald darauf die Eyßländer eine verenderung / welche sich in der welt begeben wird. Vorm absterben des Keyser Rudolphi ist dasselbe von vielen gesehen vnd ange- (F 4) schauet worden.

l. F 4. Das ander Vngeheuer wird gesehen von dreyen köpfen / auch sehr groß vnd vberaus schrecklich, welches wann sie es sehen / so haben sie bald darauff etwas neues zugewarten.

l. F 4. ...lassen wir das viel lieber so sein: man neme mit dem, dessen gedacht ist / vor lieb.

str. 100. ...nejedni snad našli by se, kteříž by za pravdu toho přijíti nechtěli ...

str. 100. ...a když něco divného uslyší, tedy tomu odpíráti obyčej mají.

str. 48. ... nie iedenby się podobno znalazł taki / ktoryby temu wiary dać nie chciał / ...

str. 48. ... przetoż tacy / gdy wiec co takiego kiedy o inszych Nacyach slyszą / nie telko nie wierzyć / abo wszytkiemu przezczyć zwykli.

Jenom v německém tekstu (l. C 4) je tato věta, již neobsahuje ani české ani polské vydání: Es weiden sich oft am tage darinnen pferde vnd kühe / vnd verunreinigen die weide hie und dort / jedoch vf den morgen des anderen tages / siehet man keine verunreinigung / noch daß das gras were abgeweidet worden.

Znění českého a německého tekstu se úplně nekryje zvláště na těchto místech³³:

str. 75. ...z slavného města říšského Brému ...

str. 75. ...na řece již jmenované...

str. 76. ...i s námi ...

str. 77. ...s máslem putrovým, třebaš čtyřmécitmaletým.

str. 78. ...jak my to sněsti a těch pokrmů zažiti můžeme...

l. B 1. ...auß der berühmten Anseestadt Bremen / ...

l. B 1 ... an demselben Weserstrom ...

l. B 2. ... auch mit mir vnd meinem reißgesellen ...

l. B 3. ... mit butter so 20. 21. 22. 24 jahr alt.

l. B 3'. ... wie wir solche speise verdauen könnten / ..

l. F 4. ...so würden wol etliche gefunden werden / daß sie das nicht würden für warheit annehmen wollen.

l. F 4. ...und wenn sie etwas wunderbares hören / so haben sie einen brauch dem nicht zu glauben.

³³ Paralelní tekst polský dávám opět pod čáru:

str. 1. ...z Sławnego Miasta Niemieckiego Bremu / ...

str. 1. ...na teyże rzeco.

str. 5. Y z nami ...

str. 7. ...z máslem choć drugemu y dwadziescia cztery lat beto / ...

str. 9. ...jako to przyrodzenie nasze znieść y tych pokarmow zażyć może:

str. 79. ... že ten nápoj nám příjemný nebyl.

str. 80. ... za nás ... zaplatil.

str. 80. ... že se přes šíf přelivaly a přenašely...

str. 81. ... a šťastně potom asi v tým dni k břehu až k slavnému a vznešenému městu jménem Hamburku při řece Labi, dvanáct mil od moře ležícího, nás přivedl.

str. 82. ... a při tom s tím ledem často i jiné věci se tam dostávají.

str. 82. ... i bílí nedvědi, kteříž v Grunlandu za zvěří shon čínice...

str. 84. ... odtud týmž způsobem, jakž kdo přistoupil, s mnohou uctivostí odcházejí.

l. B 4. ... das vns solcher tranck wiederwertig vnd vnangenehm..

l. B 4'. ... auch dem Schiffer für vns gezahlet /

l. B 4'. ... sich vber das schiff ergossen vnd dasselbe vberschwemmeten...

l. C 1. ... vnd innerhalb 8 tagen sind wir frisch vnd gesund zum Port der berühmten Kaufmannstadt Hamburg an der Elbe liegend ankommen / welche zwelf meilen von der see ligt.

l. C 1'. vnd mit solchem eyß bekommen sie auch oft andere dinge /

l. C. 2. ... weisse beeren / welche in Grünland / wenn man allda das wild jaget / ...

l. C. 3. ... von dannen gehen sie auf knyen wieder davon eben auf solche weise / wie jemand darzu getreten ist mit grosser ehrerbietung.

str. 11. ...že nam nie barzo on napoi tak pomieszany smakował...

str. 13. ...za nas zapłaciel.

str. 14. že przezen przechodziety y prawie się dobrze przenosiety...

str. 15. ...y szczeniwy po tym jako kolwiek w osmi dniach do ładu do sławnego Miasta Hamburku, nad Rzeką Albis dwanascie miel od morza leżacego, przyprowadziel (totiż Pan).

str. 16. ...z tym lodem częstogęsto y insze rzeczy tam przychodzą.

str. 17. ...y białe Niedźwiedzie ktorzy w Grünlandy za Zwierzem się uganiając /...

str. 20. ...na zad týmże sposobem, jako kto przystępował /z wielką rewerencją y uczciwością odchodzą.

- str. 85. ...svou při, nevoli a nesnázi...
- str. 85. ...jako zase i noc naproti tomu tak dlouho mívají.
- str. 87. ...zvlášť zimního času, když u nich noc jest, plamenem vystupujícím celou zemi osvětčuje... (totiž Hekla)
- str. 88. ...rozsedlin a rozpadlin divných a až do vrchu popelem vyplněných a spolu s jinými místy celistvými zarovnaných...
- str. 88. ...do toho hrozného jezera...
- str. 89. ...místo zatracenců a bezbožných...
- str. 89. ...lidem bídným...
- str. 90. ...v ní se myjí...
- str. 90. ...rudé...
- l. C 4. ...seine sache, / vnwillen, zank oder feindschaft...
- l. C 4'. ... vnd hergegen die nacht wehret eben so lange.
- l. D 2. ... insonderheit Winterszeit / wenn sie allda nacht haben / steigt die flamme so starck heraus / daß sie die gantze Insul erleuchtet.
- l. D 2'. ... spalte vnd wunderliche abgründe / welche biß oben an mit asche erfüllet sein / vnd andern örtern sehr gleich vnd eben/
- l. D 3. ... zum hellischen pfuel
- l. D 3. ... der ort der gottlosen oder verdamnten...
- l. D 3'. ... schwachen vnd kranken leuten /...
- l. D 4. ... baden sie sich darinn /...
- l. D 4. ... graw.
- str. 22. ...swoje sprawy, potrzeby y jakieszkolwiek trudności...
- str. 23. ...takže y Noc długa.
- str. 26. ...osobliwie zimie / kiedy u nich ona tak długa / jako się już powiedziało / noc jest / ten płomien z tey gory występujący całą onę wyspę oświeca.
- str. 27. ...rozpadlin y jam dziwnych jest / ktore rowno z inszą ziemią popiołem są wypelnione /...
- str. 28. ...do srogięgo tego Jeziora /
- str. 28. ...mieysce to potępionych...
- str. 29. ...ludziom chorym...
- str. 30. ...w niey się myją /
- str. 31. ...gniadzi /

- str. 90. ...jichž se veliká stáda
pospolu drží a na pastvu vychází...
- str. 93. ...žízal... ještěřů...
- str. 93. ...znamenité příležitosti...
- str. 93. ...častokrát v malé chvíli
plnou lodku ryb nachytají, s nimiž
domu přijedouc a k sušení je
spůsobic a přípravic, na bidla neb
provazy okolo domů svých věšejí,
- str. 95. ...nebo silou větru...
- str. 97. ...o pokrmy sobě, manžel-
kám, dítkám a vši čeládece...
- str. 97. ...nesnadně se rozeznati
mohou.
- str. 97. ...vzácné
- str. 97. ...Jest také množství skal
velikých a hrozných tu i onde
v moři...
- str. 32. ...ktore wielkiemi stady na paszą wychodzą /
- str. 35. ...niedźwiatkow ... jaszczorek /
- str. 36. ...okazye piękne...
- str. 36. ...tak iz nie raz w krotkim czasie pełnę łódź ryb nachwytają /
z ktoremi do Domu przyiechawszy / y do suszenia nagotowawszy / abo na dra-
gach, abo na powrozach / okolo domow swych wieszają /..
- str. 40. ...kiedy gwałt przypadnie...
- str. 43. O pożywienie dla siebie / dla żony / dla dziątek y czeladzi...
- str. 43. ...trudno tam... rozeznac.
- str. 43. ...w wielkiej cenie y poszanowaniu.
- str. 44. Jest też tam y tu y owdzie w morzu wiele opok, wielkich y srogich /
- l. D 4'. ... deren ein grosse heerde
sich zusammen halten vnd wey-
den...
- l. E 2'. ... vngeziefer... nat-
tern /...
- l. E 2'. ... bequeme gelegen-
heit...
- l. E 2'. ... sie fangen oft in einer
kleinen weil ein gantz schifflein
fische / mit welchen sie heim kom-
men gefahren / bereiten sie zum
dörren / vnd hangen sie mit fade-
men an stancken angebunden
vmb ihre häuser herumb /...
- l. E 4'. ... von den starcken
winden...
- l. F 1'. Wegen der speise vnd
nahrung für ihre weiber / kinder
vnd gantzes gesinde...
- l. F 2. ... kan nicht leichtlich
vnterschieden vnd erkant werden.
- l. F 2. ... sehr angenehm /...
- l. E 2. Diese Insul Vespene hat
auch vmb sich vberauß grosse
und schreckliche felsen / hie vnd
dort im meer /

str. 98. ...skrze chřípě své, (kteréz jako nějaké komíny [veliké a velmi] široké mají,) vodu, kteráž se v nich zadrží, vysoko nahoru vydmychují a v tom vydmychnutí tak ji zdrobí, že nejinak než jako mlha býti se zdá, a vítr to bere a do povětří zanáší.

str. 99. ...a často ti, kteříž je spatřují, sotva pro hrůzu při životu zachování bývají.

str. 99. ...s šífem největším...

str. 100. ...Ale každý rozumný a soudný člověk ...

str. 100. ...Jemuž samému z skutků předivných jeho buď čest i sláva na věky.

Německý tekst misty je tak závislý na českém, že lze jej tu pokládati za příliš doslovný překlad české předlohy:

str. 85. ... že ta země, k půlnoční straně ležící, časem jistým podlé přirozeného běhu slunečného více světla užívá, jako zase naproti

L. F 3. ... durch seine nasenlöcher / (welche er wie etwa grosse vnd sehr breite feuermauren hat) das wasser / welches sich darinnen aufhelt / blöset er sehr hoch hinauf / daß es nicht anders scheint als sey es ein nebel / vnd der wind nimt es und tregets in die luft.

l. F 3'. ... vnd oft diejenigen so sie sehen / fast nur vor entsetzen kaum bey dem leben erhalten.

l. F 3'. ... mit einem grossen schiffe...

l. F 4. Aber ein jeder verständiger mensch / der vernünftig vrtheilen kan /

l. F 4. Ihm allein sey lob / ehr vnd preiß für alle seine wunderbare wercke vnd thaten in ewigkeit.

str. 45. ...tedy wodę przez nozdrze swoje (ktore u nich jak Kominy szerokie / a ktora się w nich zatrzymawa) zbyt wysoko wypryskują / a to czyniąc / w tak ją drobne krople rozpraszają / że się iak mgła na powietrzu bytż widzi co zaś wiatr wszystko porywa y precz zanosi.

str. 47. ... až ci ktorzy je widzą od strachu ledwo živi zostawają.

str. 47. ... z Okrętem, by nawiętszym...

str. 48. Ale zaš každý baczeniem y rozumem się rządzący czlowiek /

str 48. Ktoremu samemu z przedziwnych spraw y wielkiego milosrdzia jego, niechaj będzie czešć y chwała na wieki /

str. 22. ... že ta Ziemia w Půlnočnéy stronie ležác / pewnym czasem

tomu déle světlosti slunečné zba-
vená býti musí.

str. 88. ...na kteréž místa ti, kdož
tam jdou, když přicházejí, jakž jen
na ně stoupí, ihned do hlubokosti
té skrže popel jako skrže prach
se propadají.

str. 90. ...Studených a čerstvých
vod ku pití způsobných hojně
dosti mají.

str. 91. ...takže by pracně člověku
bylo taková místa pěšky přejíti..

str. 92. ...tedy veliké místo vůkol
a vůkol jako na vodě se třese a
sem i tam pohybuje ...

str. 93. ...dostávají mnoho tuku,
z něho špik dělají, do tun shro-
maždují a prodávají ...

str. 95. ...nebo to sobě na nich
dobře vynahražují.

gebraucht/ vnd hergegen muß
sie auch lenger des liechts der
Sonnen beraubt sein.

l. D 2'. ... diejenigen / so dahin
gehen / an solche ort kommen /
vnd drauff treten / so verfallen
sie sich als bald durch die asche /
alß durch einen staub.

l. D 4. Sie haben auch vberfüßig
frische vnd kalte wasser zu
trincken ...

l. E 1. ... daß es sehr schwer
solte den menschen fürkommen
solche örter zu fuße gehen

l. E 1'. ... so erschütteret vnd be-
weget sich ein grosser ort vmb
vnd vmb wie auf dem wasser / ...

l. E 3. bekommen sie viel
fettes / daraus sie spicke machen /
versamlen es in die tonnen
vnd verkauffen es ...

l. E 4. ... denn sie solches ihnen
wol wissen an ihnen zu erstatten.

według przyrodzenego biegu Słonecznego / więcej swiatłości Niebieskiej zażywa
(23) a zasię na przeciwko temu / dłużej bez teyże swiatłości bydź musí.

str. 27. ...na jakowe miesce kto telko z tych co tam chodzą / stąpi /
zaraz w okamgnieniu, do głębokości oney przez ten popioł leci / nie inaczy
jakoby kto do statku kwapem napełnionego wpadł.

str. 30. Chłodnych wod y do picia barzo dobrych dostatek mają...

str. 33. ...tak że z trudnościaby człowiek takie mieysca sam przebydź mógł.

str. 34. ...tedy się one miesca barzo y tam y sam trzęsą y uginają /

str. 37. ...barzo wiele tłustości zbierają / a do beczek onę kładąc zasię
przedawają /

str. 39. ...bo to zaś sobie w kupowaniu od nich towarow, dobrze nad-
gradzać umieją.

- str. 95. ... ale vápna ani hlíny k tomu spůsobné nemají. l. E 4. ... aber keinen kalk vnd dazu tüchtigen lehm.
- str. 96. ... svou zemí se chlubí a honosí, říkajíce ... l. F 1. ... rühmen vnd loben ihr land / sagende:
- str. 96. Druhé, mají i tuto dobrou věc, že na tom, což mají, přestávají, o lepším nevědouce; l. F 1'. Zum andern / haben sie auch diß gute / daß sie vor lieb nemen mit dem was sie haben / wissende von keinem bessern;
- str. 98. Mimo jiná místa na půlnočním moři mnoho ryb divných a velikých okolo Islandu spatřiti se může, nepochybné jest, že z té příčiny, poněvadž ryb obecných velmi mnoho v těch místech se zdržuje ... l. F 2'. Vber andere örter auf dem Mitternächtigem meer / kan man viel wunderbarer und grosser fische vmb Eyßland sehen / ohn allen zweifel aus der vrsach / weil sehr viel gemeiner fische an den orten sich aufhelt /
- str. 98. Obzvláště pak mimo jiné velrybové jsou hodní k spatření, jichž tam množství jest, velikých k tomu a náramně hrozných, kteříž se s silným zvukem a hromotem po moři procházejí ... l. F 2'. Insonderheit aber neben andern sind würdig anzuschauen die Wallfische welcher dort eine menge ist / vnd darzu grosse / ja auch sehr schrecklich / welche mit starckem gethön vnd brausen in meer spatzieren ...
- str. 99. Maso jejich ku pokrmu spůsobné není ... l. F 3. ... ihr fleisch ist nicht tuchtig zu essen /
- str. 39. ... ale ani wapna / ani gliny / czego wszytkiego do tego potrzeba / nie masz.
- str. 41. ... y ziemią swoją się wielce chlubią y chlepią / mowiac ...
- str. 42. ... Druga: y to przy nich dobra: iż się tym co mieć mogą kontentują.
- str. 44. Nad insze miesca. w Morzu pólnocnym / wiele Ryb wielkich y cudownych, okolo Islandyi znaleś y (45) widziec się może / a to bez pochyby z tą / iż się tam w tych miejscach zbyt sieła ryb pospolitych bawi / ...
- str. 45. Nad insze jednak / przedni są Wielorybowie ktorých tam sroga rzecz po morzu z wielkim szumem się przechodzi y widziec dawa / ...
- str. 46. Mięso z nich do jedzenia nie jest dobre ...

str. 99. Mezi kterýmižto potvo-
rami jsou i tyto dvě, kteréž se nej-
obecněji časem jistým zjevují.

I. F 3'. Vnter welchen vngeheuern
sind auch diese zwey welche sich
am allergemeinsten zu ge-
wisser zeit sehen lassen.

Pro vzájemný poměr textů charakteristická je tato věta, v níž
v českém a v německém znění chybí sloveso, které má jenom text
polský.

str. 94. Peníze, jichž I. E. 3'... Das geld
od kupců dostávají, das sie von kaufleuten
jsou na větším díle ši- bekommen / sind ge-
roci tolarové, ne mno- meiniglich hartereichs-
ho, ale velmi málo du- tahler (sie bekommen
kátů aneb jiné mince wenig oder nicht viel
dostávají, jichž ne tak ducaten oder andere
dalece pro sebe jako münzte) welche sie
pro krále svého, jemuž nicht so weit vor sich /
každoročně tribut pe- als vor ihren König /
něžitý podle možnosti welchem sie jährlich
své dávati musejí. eine Contribution von
tribut peněžny we- gelde nach ihrem ver-
mögen geben müssen.

str. 38. Pieniądzek to-
re od Kupcow bierzą
od Kupcow bierzą
z więtszey części są
twarde talary: Czer-
wonych złotych y in-
szey monety nie wiele
im doręku przychodzi/
o którą oni nie tak dla
siebie dbają / jako
raczej dla Krola / kto-
remu przecię co Rok
tribut peněžny we-
dług możności dawać
muszą.

Nejde tedy při třech vydáních Islandie o pouhé překlady podle
jednoho textu, nýbrž namnoze o troje zpracování téže látky. Základ
všem textům společný byl zajisté „osobliwy script“, o němž se
zmiňuje Vetter v úvodním věnování polském.

Psán byl patrně česky — lze to jenom předpokládat — ale
nepřešel úplně do českého textu³⁴. Bylo poukázáno k polonismům
v českém textu, ale filolog nalezne i bohemismy v textu polském.
Německý text se přimyká dosti k textu českému, ale ani on
není prostě překladem z češtiny.

Vetter o své cestě si učinil poznámky, snad již na ní, nebo
nedlouho po svém návratu. Zaznamenal si, co pozoruhodného a

str. 47. ... Miedzy ktoremi Cudowiskami abo raczej straszzydłami te dwie
są nadziwniejsze / ktore się więc pewnym czasem widać dają.

³⁴ Srov. juxta posice na str. 38 a d.

pamětihodného na Islandu viděl a tam se též dověděl³⁵. Od jeho cesty (1613) do vydání *Islandie* (1638) uplynulo čtvrt století³⁶. Svě poznámky (svůj „osobliwy script“) doplnil Vetter údaji, přejatými z literatury, jak myslím, nedlouho před tím, nežli *Islandii* vydal tiskem. Když osobní dojem, získaný na cestě, byl namnoze setřen, dostaly se do spisu některé nepřesnosti, přejaté odjinud (zvláště z Blefkena), jako poznámka o stejném oděvu mužů a žen, nebo popis islandských domů³⁷. Vetter sám dobře pozoroval a záznamy jeho, které pocházejí přímo z cesty, to také dokládají³⁸.

Ohlas literárních pramenů se v *Islandii* ozývá častěji a bylo také zjištěno několik literárních předloh jejích. Na hlavní paralely u Blefkena upozornil již Sigurd Jónasson. Thoroddsen spokojil se jenom poznámkou, že Vetter znal pravděpodobně spis Blefkenův, po němž však nechtěl opakovat všechna nesmyslná tvrzení, takže jeho dílo obsahuje poměrně málo bajek o divech a nestvůrách³⁹.

Podle Metelky Vetrova *Islandie* je v některých kusech práce samostatná, ale v mnohých věcech „spoléhá na dílku D. Fabricia a s ním na Blefkenově a O. Magnově“. Setkáváme se pak ještě s údaji shodnými s textem mapy *Olaa Magna* (1539) i s pařížským vydáním mapy *Islandu* z r. 1548 a „mnohé jsou tu také zprávy, jejichž pramenem je *Ol. Magnova Historie*“⁴⁰. Walter pak počítá k pramenům Vetrova spisu práce těchto autorů: Jakuba Zieglera⁴¹, Šeb. Münstra, *Olaa Magna*, *Goriese Peerse*, *Dithmara Blefkena* a snad též *D. Fabricia*⁴².

³⁵ Srov. titulní list *Islandie*.

³⁶ Z Vetrovy předmluvy k polskému vydání je patrné, že měl své poznámky o Islandu sepsané dlouho před tím, než *Islandii* vydal.

³⁷ Srov. P. 66 a P. 61.

³⁸ Srov. zvláště kapitolu: O cestách v Islandu. O jeho kritičnosti svědčí také poznámka, již připojil ke zmínce o každodenních výbuchích *Snaefells-jökulu*: „čehož, poněvadž sme sami neslyšeli, ani co jistého a místného se o tom dověděti mohli, nejistíme“. (Str. 87.)

³⁹ *Gesch.* II, str. 205.

⁴⁰ J. Metelka: O neznámém dosud vydání mapy *Islandu Olaa Magna* z r. 1548, str. 12.

⁴¹ Zieglerova mapa *Skandinávie* vyšla 1532 (1632 u Waltra je tisková chyba).

⁴² E. Walter, *Xen.* Prag, str. 230.

Na konci svého vydání textů Islandie sestavil jsem v poznámkách hlavní paralelní zprávy, které jsem shledal v popisech Islandu počínajíc Münstrovou Kosmografií (v překladu Zikmunda z Puchova) a Historií Olaa Magna. Zvláště časté bývají shody s Blefkenem a Fabriciem⁴³. Údaje Blefkenovy a Fabriciovy shodují se však častěji do té míry, že je těžko rozhodovat, zdali Vetter čerpal z onoho či z tohoto. Fabricius většinou je úplně závislý na Blefkenovi. Jest však přece několik záznamů, z nichž lze soudit, že Vetter znal Blefkena i Fabricia. S Fabriciem shoduje se Vettrův údaj, že se dříví dostává na islandský břeh z Gronska a Norska⁴⁴, kdežto podle Blefkena přichází ex Tartaria⁴⁵, s Fabriciem shodný je také tvar Heckeßberg, jehož užívá Vetter⁴⁶. Že Vetter znal a užil též Blefkena, vyplývá z několika paralelních údajů Blefkenových, sestavených v P. 41, 59, 60, 61.

Další shody má Vetrova Islandia s mapou ostrova a s textem k ní připojeným v díle Abrahama Ortelia (*Theatrum orbis terrarum*). Autorem mapy byl dánský historik Andreas Velleius (Anders Sorensen Vedel). Mapa jeho není však prací původní, nýbrž je zpracována podle mapy islandského biskupa Gudbranda Thorlákssona⁴⁷.

⁴³ Dithmar Blefken vydal spis: *Islandia, sive populorum et mirabilium, quae in ea insula reperiuntur, accuratior descriptio, cui de Groenlandia sub finem quaedam adiecta*. Lugd. Batavorum. 1607. Znovu vyšel r. 1609 a byl přeložen též do němčiny, holandštiny a angličtiny. (Srov. výčet jeho vydání u V. Hantzsche, *Deutsche Reisende des sechzehnten Jahrhunderts*. (Leipziger Studien aus dem Gebiet der Geschichte. Herausgegeben von K. Lamprecht und E. Marcks. I. Bd., 4. Heft, Leipzig 1895. Str. 101/02, pozn. 3.) O Blefkenovi a jeho spisu podrobně pojednávají V. Hantzsch na u. m. str. 101–105, a Th. Thoroddsen. *Gesch.* I, str. 164–175.

Kazatel David Fabricius (1564–1617), je znám svými astronomickými pozorováními. R. 1616 vydal spisek: „*Van Isslandt vnde Grönlandt / eine korte beschryuinge vth warhafften Scribenten mit vlyte colligeret / vnde in eine richtige Ordnung vorfahtet*“, který byl znovu vytištěn 1639 v Hamburce. Srov. úvod k novému vydání Fabriciova spisu od K. Tannena (Bremen 1890), str. 5–7 a dílo Thoroddsenova, *Gesch.* I, str. 176–78.

⁴⁴ Viz P. 18.

⁴⁵ Blefken, str. 48.

⁴⁶ Viz P. 39 srov. dále ještě P. 19 a 50.

⁴⁷ Th. Thoroddsen, *Gesch.* I, str. 195, 293 a d. Ed. Brandmair, *Biographische Untersuchungen über Entstehung und Entwicklung des Ortelianischen Kartenwerkes*, dis. vysoké školy technické v Mnichově, 1914, str. 84/85.

Mapu Islandu obsahuje teprve IV. Additamentum (z r. 1590) k Orteliově sbírce ⁴⁸.

Mohu jenom vyslovit domněnku, neužil-li Vetter německého vydání Orteliova díla. Tak by se totiž dala velmi snadno vysvětlit věta: Nazýván byl také někdy ostrov tento „Schneeland vom Sne“ (český text Islandie str. 82), k níž paralelní místo v latinském výkladu k mapě Islandu u Abr. Ortelia zní: Snelandia a nive. Německá vydání Orteliovy sbírky z roku 1590 a 1602, jež obsahují mapu Islandu, ⁴⁹ zůstala mně nepřístupna. Nejsou v našich knihovnách, také z berlínské knihovny universitní jsem dostal odpověď zápornou.

Doklad toho, že Vetter znal mapu Islandu a tekst k ní u Abr. Ortelia, podávají obdobný záznam Orteliův o islandském jazyku (v tekstu) a zápis (na mapě) o dvou pramenech, které mění barvu vlny ⁵⁰. Dále se podobá pravdě, že užil také Münstrovy Kosmografie ⁵¹ a spisu D. Chytraea ⁵².

Naproti tomu nelze, myslím, určitěji prokázati, že Vetter při sepsání „Islandie“ použil také Olaa Magna ⁵³ a Goriese Peerse ⁵⁴. Údaje Magnovy se opakují totiž ve spisech již uvedených (u Chytraea, Abr. Ortelia a Blefkena) a podobně je tomu se zprávami ve veršovaném popisu Islandu od Goriese Peerse ⁵⁵. Vetrova zpráva

⁴⁸ Ed. Brandmair na u. m. str. 22, 84.

⁴⁹ Ed. Brandmair na u. m. str. 22, 23. Philip Lee Phillips, A List of Geographical Atlases. Washington. Vol. I. 1909 str. 133, vol. III 1914 str. 99.

⁵⁰ Srov. P. 22, 47. Také název Helgapeld je asi přejat z mapy Islandu v díle Abr. Ortelia (srov. P. 5).

⁵¹ Srov. P. 40.

⁵² Chronicon Saxoniae et vicinarum aliquot gentium ab anno Christi 1500 usque ad 1593. Lipsiae. Srov. P. 2.

⁵³ Jde hlavně o dílo Historia de gentibus septentrionalibus. Romae 1555. O dalších vydáních tohoto spisu srov. pojednání Metelkovo: O neznámém dosud vydání mapy Islandu Olaa Magna z roku 1548, str. 3, 4.

⁵⁴ Popis je psán dolnoněmecky. Vyšel 1561 v Hamburce a znovu 1594 s titulem Van Yfslant / Wat vor Egenfchop, wunder / vnd ardt des Volckes, der Deert- / te, Vögel vnd Viſche, dar- / sülueſt gefunden wer- / den. / Gefchreuen dörch einen gebaren Yfslander, vnd dörch de yennen, fo Jaer-likes yn Yfslant handeln, yn / den Drück vorfer / diget. W. Seelmann jej otiskl v Jahrbuch des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung IX, 1883. Norden und Leipzig 1884 (str. 110—125). (Srov. k tomu Thoroddsenovu Gesch. I, str. 159 a d.)

⁵⁵ Doklady viz v P.

o mořském hadu, která snad poněkud připomíná líčení Magnovo⁵⁶, může být založena také na vypravování, které zaslechl na Islandu, a to tím spíše, že zprávu o objevení mořské obludy spojil Vetter se smrtí císaře Rudolfa, jež připadla do roku před jeho islandskou cestou.

Srovnání Vetrova spisu s jinými pracemi časově blízkými dopadne pro Vettera velmi příznivě. To ostatně vystihl, jak bylo již uvedeno, velmi správně Th. Thoroddsen. Kde se pak v díle Vetrově setkáváme s naivními představami, jsou to vesměs názory tehdy běžné. I dílo toho významu, jako Merkatorův Atlas, zaznamenává bajky a pověsti o očistci v útrobách Hekly nebo o zjevech zemřelých při hoře Helze⁵⁷.

* * *

K svému vydání českého textu Islandie poznamenávám mimo to, co bylo o jeho rázu povšechně již pověděno v předmluvě k této práci, ještě toto:

Základem mého vydání je rukopis knihovny Národního musea v Praze. Je sice pozdní (srov. jeho datování na str. 27), zachovává však původní text Islandie (místy ovšem značně porušený) a obsahuje úvodní věnování příznivcům Vetrovým z nekatolického tábora, které je v českém tisku z r. 1673 vynecháno.

Vydávaje český text řídil jsem se těmito zásadami: Způsob psaní v rukopise je velmi nestejný, o nějakém důsledném pravopise nelze mluvit. Zvláštností je, že skoro pravidelně je psáno h místo ch (na př. ve slovech: vrozenyh, hovanj, nehtel, nekterých, gjhž, wegcyh a j.), ale ani to není vždy důsledné a píše se též: gichž, cyzych, wodách, přichazywa a j., jednou také toho a kterého. Kvantita je v rukopise velmi nejednotná a nebývá často vůbec označena (na př. kratke, welike, diwnemu, studene, nektere, zustawá, nam, nas, žadneho, hazelo, maslo, zatokah a j.). Jinde bývá zase psáno: dostj, přjhotoweno, přjprawoval, wýspati, diwilj, tákowe, žj-

⁵⁶ P. 75.

⁵⁷ Gerardi Mercatoris Atlas. Amsterodami 1623 (editio quinta). Text k mapě 44.

wotá, odpočjnuti a j. V mém vydání je kvantita ponejvíce připůsobena starému tisku, ale ne ve všem⁵⁸.

V rukopise píše se většinou gjhž, gegjh, njh, gjm a p., ale tež gegih, nihž atd. Tu užívám dnešního pravopisu, s nímž se v té věci dosti shoduje i způsob psaní v starém tisku (ale bývá tam také: z ni, o ni, nad ni).

Dále píši shodně s rukopisem i se starým tiskem: dolu a domu. Je-li v množném čísle přídavného jména doplňkového v tisku i v rukopise í (na př. žiwj, zaraženj, zachwácenj a p.), ponechal jsem je též; jmenného tvaru přídavných jmen užívám tam, kde se shoduje tisk s rukopisem. Kde se neshodují, přidržel jsem se obyčejně starého tisku. Ponechal jsem však rukopisný tvar, kolísá-li se tisk v užívání složeného a jmenného tvaru u téhož přídavného jména (zbiti a zbití), kdežto v rukopise je užito pokaždé téhož tvaru (zbiti, v rkp. se píše zbyti). Ponechal jsem také í v číslovce tři a v komparativu (raději, nejtepleji a j.).

Píši podlé, vedlé, jak má také st. tisk; v rukopise kvantita tu označena nebývá.

V rukopise (na rozdíl od st. tisku) ve slovech měl, téměř, země, umějí, zaměstnávat je mě podle výslovnosti písařovy psáno mñe: mñel (mnel) temñer (temner), zemñe (zemne) atd. Ale ani tu není naprosté důslednosti; píše se též: země, měl, teměř. V těchto případech užívám dnešního pravopisu, ale v poznámkách upozorňuji na odchylky rukopisné.

Ježto v rukopise jsou častěji vynechána písmena, lze při celém jeho rázu těžko rozhodnouti, zdali při psaní krace, každodene, naramě, vžjwag (3. plur.) a j. jde o písařskou chybu či o zvláštnost. Proto v těch a v podobných případech zaznamenal jsem rukopisný tvar jenom v poznámce.

U slov sme a předce ponechal jsem psaní tehdy obvyklé, podobně ve slovech zbírati, skusiti (skušeny), straceni a

⁵⁸ V starém tisku je na př.: mjmo, mjł, wěcy (1. a 4. plur.), stán, konj (1. plur.) a j. Jsou v něm i tiskové chyby nebo nesprávnosti, zaviněné snad nedostatkem liter, s nímž zápasila Michálkova tiskárna v Praze, kde byl Vetrův spisek r. 1673 vytištěn (na př. zimního, potrebi, jednj, tim, odpočinuti, žiwnosti (2. plur.), propasti (2. plur.), wctiwosti (7. sing.), zemi (7. sing.), kráwam, zacházeg (3. plur.) a j.

spůsob, které bývá v tisku i v rukopise obyčejně takto psáno. Slova nebezpečnosti (nebezpečný) a něco, která bývají psána nejednotně — v rukopise i v tisku bývá nebespečenstw i nebezpečenstw, něco i něco —, píše podle dnešního pravopisu, podobně slovo živočich (v tisku i v rukopise je psáno životčich). Slovo měk ý nechal jsem tak, jak je psáno v tisku i v rukopise.

V případech, jež pokládám za významnější, udávám v poznámce odchylný způsob psaní buď starého tisku, nebo rukopisu, kde jsem se přidržel tisku⁵⁹.

Je možné, že písař psal alespoň některou část rukopisu podle diktátu. Slova Jrunland a jeometra mohla by tomu nasvědčovati. Tím by se snad vysvětlil i zmatek v způsobu psaní a v kvantitě, který pozorujeme v rukopise.

V poznámkách k svému vydání označuji písmenem R rukopis, T starý tisk, Zíbrtovo vydání starého tisku pak písmenem Z.

⁵⁹ Abych zbytečně nepřeplnil text poznámkovými značkami, neoznačil jsem odchylky zvláštní značkou tam, kde je zcela jasné, ke kterému slovu v textu se odchylka v poznámce uvedená vztahuje. V poznámkách jsem zachoval způsob psaní starého tisku a rukopisu.